

2011

TOIMEENTULOTUEN SOVELLUSOHJEET TORNIOSSA

AIKUISSOSIAALITYÖN TIIMI

Tornion kaupunki

26.5.2011

Sisältö

1. LAINSÄÄDÄNTÖ	4
1.1. OIKEUS TOIMEENTULOTUKEEN	4
1.2. TOIMEENTULOTUKILAIN MUUTOKSET 1.1.2006	5
1.3. TOIMEENTULOTUEN MÄÄRÄYTYMINEN LASKELMIEN PERUSTEELLA.....	5
1.4. TOIMEENTULOTUKI TULEVAA ETUUTTA VASTAAN (TTL 20§, 22§, 23§) JA PERINTÄ (TTL 21§)	6
2. TOIMEENTULOTUEN HAKEMISMENETTELY	6
3.1. ANSIOTULOT JA ETUOIKEUTETTU ANSIOTULO	8
3.2. JÄLKIKÄTEEN HUOMIOON OTETTAVAT TULOT.....	8
3.3. VÄHÄISET TULOT	8
3.4. VERONPALAUTUKSET JA JÄÄNNÖSVEROT	8
3.5. TYÖTTÖMYYSTURVA	9
3.6. TULOT, JOITA EI OTETA HUOMIOON	9
4. VAROJEN HUOMIOIMINEN PERUSTOIMEENTULOTUESSA	10
4.1. KÄYTETTÄVISSÄ OLEVAT VARAT	10
4.2. TULOJEN JAKSOTTAMINEN JA TULOYLIJÄÄMÄN SIIRTÄMINEN	11
5. OPISKELIJAT	11
5.1. OPINTOLAINA, KOULUMATKAT, VEROTUS JA YKSITYINEN KOULUTUS.....	11
5.2. VANHEMPIEN TULOT, VARALLISUUS JA ELATUSVASTUU.....	12
5.3. OPISKELIJA, JOKA EI SAA ENSISIJAJAISIA OPINTOETUUKSIA.....	12
5.4. OPINTOTUKI KESÄN AIKANA.....	13
6. ASEVELVOLLISET JA SIVIILIPALVELUSTA SUORITTAVAT	14
7. YRITTÄJÄT	14
8. VANGIT	15
9. POSTE-RESTANTE OSOITTEEN ILMOITTAVAT HAKIJAT	15
10. PERUSTOIMEENTULOTUESSA HYVÄKSYTTÄVÄT MENOT	16
10.1. PERUSOSA	16
10.2. PERUSOSAN ALENTAMINEN	16
10.3. MUUT PERUSMENOT	18
10.3.1. Asumismenot.....	18
10.3.2. Kohtuulliset asumismenot.....	18
10.3.3. Omistusasunnon huomioitavat asumismenot.....	19
10.3.4. Koti- ja palovakuutuksen enimmäismäärät	19
10.3.5. Vuokravakuus, ensimmäisen kuukauden vuokra ja muuttokulut	20
10.4. TERVEYDENHUOLTOMENOT.....	20
10.4.1., Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut.....	22
10.4.2. Hammashoitokustannukset, hammasproteesit ja silmälasit (Liite 6)	22
10.4.3 Fysikaalinen hoito, terapiat.....	23
10.4.4. Erytisyruokavalio.....	23
10.5. MENOT, JOITA EI PÄÄSÄÄNTÖISESTI OTETA HUOMIOON TOIMEENTULOTUESSA	23

---

11. TÄYDENTÄVÄN TOIMEENTULOTUEN MENOT	24
11.1. PÄIVÄHOITOMENOT JA ILTAPÄIVÄKERHON MAKSUT.....	24
11.2. LASTENVAUNUT JA –RATTAAT JA MUUT LASTENTARVIKKEET	24
11.3. LASTEN LUONAPITO	24
11.4. LASTEN HARRASTUSMENOT	25
11.5- HUONEKALUT JA KODINKONEET	25
11.6. TELEVISIO JA DIGISOVITIN	25
11.7. MATKAT JA MUUT TYÖSSÄKÄYNNISTÄ AIHEUTUVAT MENOT	25
11.8. MUUTTOKUSTANNUKSET.....	26
11.9. ROMANIVAATETUS.....	26
11.10. HAUTAUSKUSTANNUKSET	26
11.11. OPINTOLAINAN KOROT JA MUUT OPISKELUSTA AIHEUTUVAT KULUT	27
11.12. PASSIT JA KANSALAISSUUSHAKEMUKSET	27
11.13. VAATEAVUSTUKSET	27
11.14. LOMAMATKAT JA MUUT MATKAT	28
11.15. KOTONA ANNETTAVAN PALVELUN MAKSUT	28
12. EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI	28
13. SOSIAALINEN LUOTOTUS	29
14. HALLINNON OIKEUSPERIAATTEITA	30
15. KÄSITEMÄÄRITTELYJÄ	30
16. OHJEIDEN SITOVUUS.....	31
16.1. ETUUSKÄSITTELIJÄT/SOSIAALIOHJAAJAT	31
16.2. SOSIAALITYÖTEKIJÄT.....	31

LIITTEET:

Liite 1: Toimeentulotukihakemus

Liite 2: Liitepyyntölomakkeet

Liite 3: Selvityslomake opiskelijoille

Liite 4: Selvityslomake yrittäjille

Liite 5: Silmälásien kustannusarviolomake

Liite 6: Hautauskustannusten huomioiminen toimeentulotuessa

1 LAINSÄÄDÄNTÖ

Suomen perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvataan oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Toimeentulotukiasian käsittelyssä on huomioitava seuraavat säännökset muutoksineen:

- Laki toimeentulotuesta 1412/1997
- Asetus toimeentulotuesta 66/1998
- Hallintolaki 434/2003
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta 812/2000
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001
- Laki lapsen elatuksesta 704/1975
- Avioliittolaki 234/1929
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999
- Sosiaali- ja terveysministeriön opas toimeentulotuen soveltajille 2007:11

Kunnalla on oikeus laatia omat sovellusohjeet, joiden tulee olla lainmukaiset. Ne eivät saa yksioikoisesti rajoittaa viranhaltijan harkintaa päätettäessä henkilön tai perheen toimeentulotuesta. Ohjeiden tarkoituksena on korostaa yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumista kunnassa.

1.1. Oikeus toimeentulotukeen

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo sekä edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta välttämätön toimeentulo. Toimeentulotuen tarve arvioidaan yksilö- ja ruokakuntakohtaisen elämäntilanteen sekä taloudellisen ja sosiaalisen tilanteen perusteella.

Jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä puolison, alaikäisten lasten ja ottolasten elatuksesta siinä laajuudessa kuin avioliittolaissa (234/1929), lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) ja muussa laissa säädetään. Pääsääntöisesti alaikäisen lapsen elatuksesta vastaavat lapsen vanhemmat.

Jokaisella on oikeus tuen tarpeessa saada toimeentulotukea, jos hän ei voi saada toimeentuloa:

- Ansiotyöllä tai yrittäjätoiminnalla (palkka, yritystulo)
- Toimeentuloa turvaavien ensisijaisten etuuksien avulla (esim. eläke, liiton työttömyyspäivärahopäiväraha, Kelan työmarkkinatuki, sairauspäiväraha, opintoetuudet, asumistuki). Työttömällä asiakkaalla on velvollisuus ilmoittautua työnhakijaksi.
- Muista tuloista tai varoista (esim. voitot, osakkeet, säästöt, omaisuuden realisointi)
- Häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla (aviopuoliso, vanhemmat)
- Tai muulla tavalla (esim. hakija saa avustuksia elantoon, asumiseen ja koulutuskustannuksiin vanhemmilta tai sukulaisilta)

1.2 Toimeentulotukilain muutokset 1.1.2006

Toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta on annettu laki n:o 1218/2005. Toimeentulotuen rahoitus pohjaa on muutettu määrittelemällä toimeentulotuen rakenne uudelleen. Toimeentulotuesta annetun lain muutokset liittyvät lakiin julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain muuttamisesta (ns. työmarkkinatuki-uudistus). Lakiuudistuksen tavoitteena on yhtenäistää työmarkkinatuen ja toimeentulotuen rahoitusta sekä luoda nykyistä tehokkaampi, kannustavampi ja tasapainoisempi toimeentuloetuuksien sekä aktivointiohjelmien kokonaisuus. Kuntien rahoitusosuus koskee lisäksi työttömyysajalta maksettavaa työmarkkinatukea sen jälkeen, kun työmarkkinatukea on maksettu asiakkaalle vähintään 500 päivältä. Kunnat siis rahoittavat työmarkkinatuen puoleksi valtion kanssa (ns. Kelan lista).

Uudistus ei muuttanut toimeentulotuen saamisen edellytyksiä. Lakimuutosten voimaantulon jälkeen asiakkaan tuloja, varallisuutta ja menoja arvioidaan toimeentulotukea myönnettäessä samoin kuin aikaisemmin. Toimeentulotuen rakenne määritellään uudelleen jakamalla tuki:

- Perustoimeentulotukeen
- Täydentävään toimeentulotukeen
- Ehkäisevään toimeentulotukeen

Perustoimeentulotuki on irrotettu sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusjärjestelmästä. Valtio rahoittaa toimeentulotuen kustannuksia valtionosuudella, joka kattaa puolet perustoimeentulotuen toteutuneista kustannuksista. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen osalta valtio osallistuu kustannuksiin valtionosuusjärjestelmän kautta. Hallituksen esityksessä on arvioitu, että noin 90 prosenttia kunnan toimeentulotukimenoista on perustoimeentulotuen menoja. Perustoimeentulotukeen on sisällytetty pääosa toimeentulotuella katettavista menosta eli perusosa, terveydenhuoltomenot ja jokapäiväiseen asumiseen liittyvät menot.

1.3 Toimeentulotuen määräytyminen laskelmien perusteella

Toimeentulotuen määrä on toimeentulotuesta annetun lain 6 §:n mukaan määriteltyjen menojen sekä käytettävissä olevien tulojen ja varojen erotus. Tulot ja varat otetaan huomioon ensin toimeentulotuesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettua perustoimeentulotukea myönnettäessä. Jos asiakkaalla ei ole laskelman perusteella oikeutta perustoimeentulotukeen, siirtyy laskelman osoittama tuloylijäämä täydentävästä toimeentulotuesta tehtävään laskelmaan. Täydentävää toimeentulotukea myönnetään pääsääntöisesti täydentävän toimeentulotuen laskelman mukaan. Perustoimeentulotuen laskelman osoittaessa tuloalijäämää täydentävän toimeentulotuen laskelmaa ei tarvitse erikseen tehdä. Toimeentulotuen päätöksessä eritellään ne menot, joihin täydentävää toimeentulotukea myönnetään toimeentulotuesta annetun lain 7 c §:n perusteella.

Mikäli hakijalle on myönnetty laskelman perusteella perustoimeentulotukea ja/ tai täydentävää toimeentulotukea ja hän tämän päätöksen jälkeen esittää päätöksen voimassaoloajalle kohdistuvia perustoimeentulotukeen oikeuttavia menoja (esim. sähkö- ja terveydenhuoltomenot), voidaan nämä menot maksaa voimassa olevalla toimeentulotuen päätöksellä tai uudella päätöksellä ilman erillistä laskelmaa.

Jälkikäteen haettavasta takautuvasta toimeentulotuesta voidaan tehdä laskelma ja päätös, mikäli hakijalla on toimeentulotuesta annetun lain 15 §:n 4 momentin mukaisia toimeentulotukeen oikeuttavia toteennäytettyjä menoja. Erityisiä syitä voivat olla esim. hakijan tietämättömyys etuisuuksista, sairauden aiheuttama toimintakyvyn heikentyminen, kykenemättömyys hakumenettelyyn, hakijaa uhkaa asunnottomaksi joutuminen tai perheen taloudellinen tilanne uhkaa lasten hyvinvointia.

1.4 Toimeentulotuki tulevaa etuutta vastaan (TTL 20§, 22§, 23§) ja perintä (TTL 21§)

Myönnettäessä perus- ja/tai täydentävää toimeentulotukea tulevaa etuutta vastaan, voidaan tehdä perintäpäätös toimeentulotukeen. Päätös tehdään toimeentulotukipäätöksen yhteydessä, joten hakija näkee päätöstekstistä, mikä ja miltä ajalta tuleva etuus peritään takaisin sosiaali- ja terveyslautakunnalle. Perinnän jälkeen jäljelle jäävät varat maksetaan takaisin tuensaajalle. Tuen takaisinperintä ei saa vaarantaa toimeentuloa eikä aiheuttaa uutta tuen tarvetta. Takaisinperinnän toteuttamisesta voidaan myös luopua.

Hallinto-oikeuden kautta voidaan tehdä perintä varallisuuteen tai omaisuuteen, mikä ei ole asiakkaan käytettävissä toimeentulotukea myönnettäessä (esim. jakamaton kuolinpesä, omaisuuden realisointi kuoleman jälkeen, jakamaton omaisuus avioeron yhteydessä). Hakemus on tehtävä kolmen vuoden määräaikana. Hakemus on vapaamuotoinen ja sen tulee sisältää asiaan liittyvät viranhaltijapäätökset sekä tilanteen mukaan esim. varallisuus selvityksen, perunkirjan ja verotodistuksen. Hakemukseen tulee merkitä selvästi mitä perintä koskee.

Tuki voidaan periä takaisin toimielimen hakemuksesta hallinto oikeuden takaisinperintäpäätöksellä:

- Henkilöltä, joka on tahallaan laiminlyönyt oman elatuksen
- Tuen saaminen on aiheutunut lakkoon osallistumisesta
- Tuensaajan elatusvelvolliselta, jos hän on tahallaan laiminlyönyt elatusvelvollisuutensa (esim. alaikäisen opiskelijan vanhemmilta, aviopuolisolta).
- Jos tuen myöntäminen on perustunut tahallaan annettuihin erehdyttäviin tietoihin ja ilmoitusvelvollisuuden tahalliseen laiminlyöntiin (TTL 20,2§). Määräaika on tuolloin viisi vuotta.

Vakinaista asuntoa, tarpeellista asuinirtaimistoa ja työvälineitä ei voida käyttää takaisinperintään korvausvelvollisen elinaikana. Näin ei voi toimia kuoleman jälkeenkään, jos periminen vaarantaisi sellaisen henkilön toimeentuloa, josta korvausvelvollinen on pitänyt huolta tai olisi muutoin velvollinen pitämään huolta.

2. TOIMEENTULOTUEN HAKEMISMENETTELY

Torniossa aikuissosiaalityön tiimi on mallintanut toimeentulotuen palveluprosessin. Toimeentulotukea haetaan yleensä kirjallisesti täyttämällä toimeentulotukihakemus (liite 1) tai suullisesti vastaanottoajalla tai muulla viranomaisen hyväksymällä tavalla (esim. sähköposti, puhelu). Mikäli sähköposti ei ole ainoastaan yleistä neuvontaa ja ohjausta sekä sähköpostin katsotaan laittavan toimeentulotukiasian vireille, niin siihen vastataan tietosuojan varmistamiseksi kirjeellä. Mikäli hakijalle on määrätty edunvalvoja, niin hän hakee toimeentulotuen asiakkaan edustajana ja tuki maksetaan edunvalvojan määrittelemälle tilille.

Viranomaisen on huomioitava ratkaisua tehdessään asiakkaan näkemys, kokemus ja kuu-
leminen. Toimeentulotuen päätöksen tulee olla perusteltu ja perustelu tulee kirjata päätök-
seen selkokielellä. Toimeentulotukiasiakkaiden ihmisarvoa, yksityisyyttä ja vakaumusta on
kunnioitettava. Asiakkaan vaatimukset kirjataan sellaisina, kun hän ne ilmaisee. Jos ei ole
kyseessä tilapäinen neuvonta ja ohjaus, niin asiakkaalla on oikeus tilanearvioon ja sosi-
aaliryöön suunnitelman tekoon. Vuoden 2008 alusta alkaen toimeentulotukilain 14 §:ään
sisällytettiin viivätyksettömän käsittelyn sekä henkilökohtaiseen keskusteluun pääsyn mää-
rääjat. Määräaikojen soveltaminen koskee kaikkia toimeentulotukiasiakkaita.

Viranomaisen velvollisuudet:

- Kiireellisessä tilanteessa päätös on tehtävä samana tai viimeistään seuraavana ar-
kipäivänä. Päivystävän työntekijän tavoittaa toimiston aukioloaikoina.
- Muutoin toimeentulotukipäätös tulee tehdä viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä
hakemuksen saapumisesta, mikäli samassa yhteydessä on annettu päätöksente-
koa varten tarvittavat selvitykset. Saapumispäivää ei lasketa käsittelyaikaan.
- Liitepyyntö tulee lähettää asiakkaalle viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ha-
kemuksen saapumisesta. Puutteellinen hakemus viivästyttää asian käsittelyä tai
hakemus joudutaan hylkäämään.
- Torniossa liitepyyntö lähetetään kirjallisena ykköspostilla hakemuksen saapumis-
päivänä ja siinä pyydetään täydentämään hakemusta 7 arkipäivän kuluessa. Täy-
dennyskehotukseen on laitettava määräaika (liite 2).
- Viranomaisen on otettava päätöksessä kantaa hakemuksen kaikkiin asiakointiin
- Viranomaisella on informointi- ja neuvontavelvollisuus: Torniossa noudatetaan pu-
helinaikoja, etuuskäsittelijöiltä saa käytännön ohjeita toimiston aukioloaikoina, hen-
kilökohtaista ohjausta ja neuvontaa saa lisäksi verkkopalvelusta, johon löytyy suora
linkki Tornion kaupungin pääsivulta (www.tornio.fi) (virtuaalinen sosiaali- ja terve-
yspalvelukeskus). Web-osoitteesta löytyy toimeentulotuen laskuri ja usein kysytyt
kysymykset -osio.

Asiakkaan velvollisuudet ja oikeudet:

- Asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa on annettava ne tiedot kohtuullisessa
ajassa, joita viranomaisen tarvitsee toimeentulotuen tarpeen arvioimiseksi. Asiak-
kaalla on tiedonantovelvollisuus (TTL 17§, AsiakasL 12§).
- Asiakkaan on myötävaikutettava asian selvittämiseen esim. saapumalla varatulle
ajalle
- Työttömän asiakkaan on ilmoitauduttava työnhakijaksi.
- Asiakkaalle tulee järjestää tilaisuus keskustella henkilökohtaisesti toimeentulotu-
kiasiassaan sosiaalityöntekijän tai -ohjaajan kanssa viimeistään seitsemäntenä ar-
kipäivänä siitä, kun hän on tätä pyytänyt.

Viranomaisen oikeudet:

- Viranomaisella on salassapidon estämättä välttämättömien tietojen tietojensaanti-
oikeus (AsiakasL20§).
- Viranomaisella on oikeus rahalaitostietoihin, jos epäillään tietojen luotettavuutta tai
riittävyttä. Asiasta on ilmoitettava asiakkaalle ja siitä on tehtävä päätös.
- Toimeentulotuen päätös voidaan tehdä käytettävissä olevilla tiedoilla. Jos viran-
omaisella ei ole riittävästi tietoa, niin hakemus voidaan hylätä.

3 TULOJEN HUOMIOIMINEN PERUSTOIMEENTULOTUESSA

Tuloina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot (ansiotulot, yrittäjätulot, eläkkeet, sosiaaliturvaetuudet). Mikäli hakijan vuorotteluvapaa, osaaikaisä tai palkaton virkavapaa aiheuttaa toimeentulotuen tarpeen, ei pääsääntöisesti muodostu oikeutta toimeentulotukeen. Hakijaa ohjataan palaamaan takaisin työhön. Yksilöllisen harkinnan perusteella perusosaa voidaan alentaa 20- 40 % (Laki toimeentulotuesta 1410/2001, 10 §).

3.1 Ansiotulot ja etuoikeutettu ansiotulo

Ansiotuloihin sovelletaan toimeentulotukilakiin tehtyä väliaikaista (v. 2014 saakka) muutosta (49/2005, 11 § mom.) 3). Vähintään 20 % ansiotuloista ja enintään 150€ /kk toimeentulotuen saajataloutta kohden jätetään huomioimatta tulona toimeentulotukea laskettaessa. Etuoikeutetulla ansiotulolla tarkoitetaan tuloja, joita ei oteta huomioon toimeentulotukea myönnettäessä (Pro Consona laskee automaattisesti). Säännöksellä halutaan parantaa työssäkäyvien toimeentulotukiasiakkaiden asemaa sekä kannustaa asiakasta vähäistenkin ansiotulojen hankintaan (esim. pätkätyöt, osa-aikatyö).

Toimeentulotukilain 15 §:n mukaan tulot ja varat otetaan huomioon samalta ajanjaksolta kuin oikeus toimeentulotukeen lasketaan. Tästä säännöstä poiketaan tilanteissa, jolloin henkilö tai perhe saa suuren kertakorvauksen (esim. erorahan, perinnön, vakuutuskorvauksen, työsuorituspalkkion). Yrittäjävyteen sisältyy riski, minkä vuoksi yrittäjän on varauduttava tuloissa tapahtuviin muutoksiin (esim. rakennusurakoitsija, kalastaja, puutarhuri). Tällöin arviointikautena voi olla esim. tilikausi.

3.2 Jälkikäteen huomioon otettavat tulot

Ansiotulo, joka ei ole ollut toimeentulotukipäätöstä tehtäessä tiedossa, voidaan ottaa jälkikäteen huomioon, jos toimeentulotukea haetaan päätöstä seuraavien kahden kuukauden aikana. Yleisenä ehtona on, että menettely harkitaan kohtuulliseksi (Laki toimeentulotuesta 1410/2001, 15 § 3 mom.). Tukea myönnettäessä on hakijalle ilmoitettava mahdollisuudesta ottaa kyseessä oleva tulo huomioon taannehtivasti. Tämä ilmoitetaan toimeentulotukipäätöksen yhteydessä.

3.3 Vähäiset tulot

Vähäisiksi katsottavat satunnaiset tulot ja avustukset (yht. alle 70€/ kk esim. lahja, stipendi, vanhempien tuki) jätetään huomioimatta (ToTuL 1410/2001, 11 § 2 mom.). Myös lasten satunnaiset sekä vähäiset kesä- ja viikonlopputulot jätetään huomioimatta tuloksi perheen toimeentulotukilaskelmassa. Lapset eivät ole elatusvelvollisia vanhempiinsa nähden.

3.4 Veronpalautukset ja jäännösverot

Veronpalautukset huomioidaan pitkäaikais- ja toistuvaisasiakkaille tulona 100€ ylittävältä osalta yhden hengen taloudessa ja 200€ ylittävältä osalta useamman hengen taloudessa. Jäännösvero vähennetään puolison saamasta veronpalautuksesta. Muutoin veronpalau-

tukset huomioidaan kokonaisuudessaan tuloksi. Jäännösveroa ei huomioida menoksi. Toimeentulotuen saajaa ohjataan hakemaan jäännösverojen maksuun lykkäystä, huojenusta tai poistamista.

Jos hakijalle tulee maksuvaikeuksia jäännösveron vuoksi, asiakkaan kannattaa maksaa eräpäivään mennessä ainakin osa verosta. Jos koko summaa ei ole maksettu ajoissa, verottaja lähettää maksumuistutuksen puuttuvasta osasta. Maksamattomalle osalle määrätty uusi eräpäivä. Jos veroa on maksamatta vielä uuden eräpäivän jälkeen, lähettää verottaja toisen maksumuistutuksen, jossa on uusi eräpäivä. Maksumuistutusten kautta asiakas saa veroille lisää maksuaikaa.

3.5 Työttömyysturva

Ansiosidonnainen päiväraha-, peruspäiväraha- ja työmarkkinatuki huomioidaan tulona 20 päivältä kuukaudessa, silloin kun maksu on säännöllinen. Päiväraha muutetaan kuukausituloksi kertoimella 21,5 seuraavan kuukauden alusta alkaen, kun hakija on saanut saman kuukauden aikana kaksi työttömyyspäivärahasuoritusta ja hakija on saanut kyseisenä kuukautena toimeentulotukea (esim. työmarkkinatukimaksu kuukauden alussa ja lopussa). Kertoimen 21,5 käyttö jatkuu niin kauan kuin työttömyyskausi jatkuu. Mikäli hakija saa soviteltua päivärahaa tai tulot vaihtelevat, hakijalle katsotaan tuloksi tosiasialliset tulot.

3.6 Tulot, joita ei oteta huomioon

Toimeentulotukea myönnettäessä äitiysavusta, kansaneläkkeen hoitotukea, vammaistukea, lapsen hoitotukea ja ylläpitokorvausta ei oteta tulona huomioon. Vastaavasti menoterät, jotka nämä etuudet on tarkoitettu kattamaan, eivät kuulu toimeentulotuessa huomioitaviin menoihin. Kansaneläkelain (347/1956) mukainen hoitotuki on tarkoitettu sairauden tai vamman johdosta tarvittavan hoidon ja palvelun tai erityiskustannusten korvaukseksi. Vammaistukea on vammaistukilain (124/1988) mukaan oikeus saada sairaudesta tai vammasta johtuvan avuntarpeen, haitan ja erityiskustannusten perusteella.

Jos asiakkaalla on erityisen suuret terveydenhuoltomenot, voidaan käytännöstä poiketa asiakkaan luvalla siten, että terveydenhuoltomenot huomioidaan laskelmaan kokonaan menoksi ja hoitotuki vastaavasti kokonaan tuloksi (esim. Koivukodin asiakkaat).

Vähäisiksi katsottavia alle 70€/kk suuruisia avustuksia, ansioita sekä lasten kesä- ja viikonlopputyön palkkoja ei katsota tuloksi. Matkakorvauksia ei oteta tulona huomioon siltä osin kuin ne vastaavat työmatkamenoja. Sitä osaa tuloista, mikä on ulosottoviranomaisen toimesta ulosmitattu suoraan palkasta tai henkilön muusta tulosta, ei huomioida tulona.

Kansaneläkelaitos voi periä asiakkaalta suoraan etuudesta aikaisemmin liikaa maksettujia tukia (esim. asumistuki, opintotuki). Jos hakijalle on huomioitu aikaisemmin tuloksi Kelan ”liikaa” maksettu etuus, huomioidaan Kelan takaisinperintäsumma menoksi toimeentulotukea laskettaessa. Jos asiakas ei ole ollut toimeentulotuen hakija silloin, kun Kela on maksanut ”liikaa etuuksia”, niin Kelan perintäsumma voidaan ottaa huomioon tulona laskelmassa vain, mikäli takaisinperintä ei vaaranna asiakkaan välttämätöntä toimeentuloa. Pääsääntöisesti hakijan tosiasiasa käytettävissä olevat tulot ratkaisevat toimeentulotuen laskelmaa tehtäessä. Asiakasta ohjataan neuvottelemaan Kelalle maksettavan takaisinmaksuerän vapautuksesta, kohtuullistamisesta ja jaksottamisesta (esim. 20€/kk).

Jos toimeentulotuen tarpeen arvioidaan kestävän yli 6 kk, ohjataan asiakasta kääntymään ulosottoviranomaisen puoleen selvittääkseen, voidaanko ulosmitattavaa osuutta alentaa tai voidaanko hänelle myöntää ulosottovapaita kuukausia. Ulosmitattavaa osuutta voidaan määrällisesti rajoittaa ulosottolain 4 luvun 6 a § 1 mom. mukaan silloin, kun velallisen maksukyky on sairauden, työttömyyden tai muun syyn takia olennaisesti vähentynyt.

Ulosmittaus voidaan keskeyttää ulosmittauksen yhden vuoden keston jälkeen enintään 3 kk ajaksi ilman velallisen suostumusta. Ennen asiakkaan ohjaamista ulosottoviranomaisen puoleen on syytä neuvotella ulosottoviranomaisen kanssa asiakkaan tilanteesta ja siitä onko asiakkaalla mahdollisuuksia saada ulosmittauksen rajoittamista tai keskeytystä. Asiakasta tulee ohjata tarvittaessa talous- ja velkaneuvonnan palveluiden piiriin.

Alle 18-vuotiaan lapsen säännöllisiä tuloja ei oteta huomioon siltä osin kuin ne ylittävät hänen toimeentulotuksessa hyväksyttävät menot, koska alaikäisellä lapsella ei ole elatusvelvollisuutta vanhempiinsa nähden.

Työharjoittelusta, työelämänvalmennuksesta, kuntouttavasta työtoiminnasta tai työvoimapolitiisesta koulutuksesta saatavia matkakulu- ja ylläpitokorvauksia ei oteta tulona huomioon. Työnantajan maksamia kulu- ja matkakorvauksia ei huomioida tuloksi eikä puolestaan niistä aiheutuvia kuluja menoksi.

Kulutusuottojen huomioiminen tulona on harkittava tarkoin, koska luotollinen tulo on maksettava korkoineen takaisin. Asiaan vaikuttaa myös se, mihin tarkoitukseen hakija on tämän luoton käyttänyt. Mikäli hakija ottaa luottoa perustoimeentulon turvatakseen, on syytä tavata asiakas henkilökohtaisesti. Pikavipit huomioidaan tulona, mikäli asiakas toistuvasti (enemmän kuin yhden kerran) ottaa pikavippejä maksamatta niitä takaisin. Asiakkaalle ilmoitetaan tästä menettelystä toimeentulotuen päätöstä tehtäessä. Näin pyritään ehkäisemään etenkin nuorten asiakkaiden velkaantumista.

4 VAROJEN HUOMIOIMINEN PERUSTOIMEENTULOTUESSA

Toimeentulotukea laskettaessa varoina huomioidaan henkilön ja perheenjäsenten käytävissä olevat varat. Varoina ei oteta huomioon perheen käytössä olevaa vakinaista asuntoa ja tarpeellista asuinirtaimistoa.

4.1 Käytettävissä olevat varat

Käytettävissä olevat varat kuten säästöt, arvopaperit ja muu realisoitavissa oleva varallisuus huomioidaan kohtuullisuusharkintaa käyttäen tuloksi. Säästöistä voidaan vähäinen osa jättää itsenäisen suoriutumisen turvaksi. Tukea myönnettäessä voidaan tuki periä takaisin varallisuudesta, joka ei ole tarpeen hakijan toimeentulon turvaamiseksi. Jos omaisuuden hankkimiseen on otettu lainaa, varallisuus huomioidaan nettomääräisenä. Muun kiinteän omaisuuden realisointiajaksi määritellään enintään 6 kk. Realisointiajan jälkeen tehtäviin toimeentulotuen päätöksiin tehdään perintä. Jos omaisuuden realisointi on kohtuutonta (esim. perikunnan yhteinen omaisuus), voidaan tilapäisesti myöntää toimeentulotukea, mutta toimeentulotuesta tehdään perintä (ToTuL 20 § ja 21 §). Myös pelitilin varat ovat käytettävissä olevaa tuloa. Asiakkaan tulee esittää pelitiliote toimeentulotuen hakemuksen liitteenä.

4.2 Tulojen jaksottaminen ja tuloylijäämän siirtäminen

Toimeentulotukilain 15 §:n mukaan tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään. Tulo voidaan jaksottaa otettavaksi huomioon useampana toimeentulotuen määräämisen ajanjaksona, jos tulon kertaluonteisuus, saamisen peruste tai käyttötarkoitus huomioiden on kohtuullista. (1218/2005) Tällainen tilanne on silloin, kun henkilö tai perhe saa suuren kertakorvauksen (esim. perinnön, omaisuuden myyntitulon, voiton tai muun tulon).

Opintolaina jaksotetaan myöntämisaajanjaksolle, vaikka se nostettaisiin kerralla tai sitä ei nosteta ollenkaan nosto-oikeudesta huolimatta.

Yrittäjyyteen sisältyy yritysrisi, minkä vuoksi yrittäjän on varauduttava tuloissa tapahtuviin muutoksiin. Tällöin arviointikautena voi olla pidempi ajanjakso esim. tilikausi (esim., rakensurakoitsija, puutarhuri, kalastaja, matkailuyrittäjä). Perustiedot yrityksestä saa yritystietojärjestelmän kautta: www.ytj.fi.

Jos perustoimeentulotuen tai täydentävän toimeentulotuen laskelma osoittavat tuloylijäämää, siirretään ylijäämää enintään kaksi kuukautta perustoimeentulotuen laskelmiin. Mikäli hakijat saavat huomattavan kertaluontoisen summan, voidaan tuloylijäämää siirtää pidempään kohtuullisuusharkintaa käyttäen (ToTuL 1410/2001, 15 § 2 mom.) (perintö, korvaus, pelivoitto, myyntivoitto). Päätöksessä on ilmoitettava tulevasta tulojen jaksottamisesta.

5 OPISKELIJAT

Opiskelijan ensisijainen toimeentulojärjestelmä on opintotukilain (65/1994) mukainen opintotuki eli opintoraha, asumislisä ja opintolainan valtioneuvosto. Opintotuki on tarkoitettu kattamaan opiskelijan opinto- ja elinkustannukset. Toimeentulotuella ei ole tarkoituksenmukaista opiskella päätoimisesti. Opiskelijoilta pyydetään muiden liitteiden lisäksi erillinen selvityslomake (liite 3).

5.1 Opintolaina, koulumatkat, verotus ja yksityinen koulutus

Opintolaina jaksotetaan myöntämisaajanjaksolle, vaikka se nostettaisiin kerralla tai sitä ei nosteta ollenkaan. Mikäli opiskelijalle on myönnetty valtion takaama opintolaina, mutta hän ei ole sitä nostanut, laina lasketaan hänen tulokseen. Tuolloin katsotaan, että hakija on saanut elatuksensa muulla tavoin. Käyttämätön lainaosuus huomioidaan toimeentulotukilaskelmassa hakijalle käytettävissä olevina tuloina / kk.

Opiskelijan hakiessa toimeentulotukea kesäajalle siinä tilanteessa, kun hän ei ole nostanut valtion takaamaa opintolainaa, voidaan nostamatta jäänyt opintolaina huomioida hakijalle tuloksi hakemuskuukaudelle ja sen jälkeen siirtää tuloylijäämää seuraaville kuukausille. Opintolaina on nostettavissa 31.7. asti. Mikäli opintolainaa ei ole haettu, voidaan hakija velvoittaa vielä 31.5. asti hakemaan opintolainan valtioneuvosto niille kuukausille, joille taksaus on mahdollista saada.

Jos opiskelijan bruttotulot ovat alle 2000€/v, kannattaa veroprosentti tarkastaa. Opiskelijoita ohjataan hakemaan opintorahan maksatuksen osalta 0 %: verotus.

Jos opiskelija hakee toimeentulotukea koulumatkakuluihin, ohjataan häntä hakemaan koulumatkatukea Kelalta. Omavastuuosuuteen myönnetään täydentävää toimeentulotukea vain erityisperustein, jos opiskelijan taloudellinen tilanne on erityisen huono (esim. yksinhuoltajuus tai opiskelijaa kannustetaan suorittamaan keskeytyneet opintonsa loppuun).

Yksityistä koulutusta, johon ei voi saada opintoetuuksia, ei pääsääntöisesti tueta. Yksityisen koulutuksen maksut eivät yleensä kuulu toimeentulotuella katettaviin menoihin. Ulko-maalaisopiskelijoilla ei ole pääsääntöisesti toimeentulotukioikeutta.

5.2 Vanhempien tulot, varallisuus ja elatusvastuu

Mikäli vanhempien tulot ja varallisuus vaikuttavat opiskelijan opintoetuuksiin, oletetaan vanhempien avustavan opiskelijaa. Jos näin ei ole, niin se tulee erillisesti osoittaa. Yleisenä oletuksena on, että alle 20-vuotiaan opiskelijan vanhemmat tukevat opiskelijaa vähintään elatustuen suuruisella summalla/kk. Mikäli hakija saa tosiasiallisesti ja säännöllisesti vanhemmiltaan tuloja tai muuta elatusta, otetaan nämä huomioon hakijan käytettävissä olevana tuloina myös kesäaikana. Mikäli vanhemmilta saatu avustus on satunnaista ja tilapäistä (enintään kaksi kuukautta/v.), huomioidaan siitä 70€ ylittävä osuus tuloksi hake-miskuukaudelle.

Jos opiskelija on lukiolainen, alaikäinen ja hän asuu toimeentulotukea saavien vanhempien kanssa samassa taloudessa, ei opiskelijaa velvoiteta nostamaan opintolainaa. Vanhempiansa luona asuvat täysi-ikäiset, ammattiopintoja suorittavat opiskelijat sekä itsenäisesti asuvat lukiolaiset velvoitetaan nostamaan opintolainaa iästä huolimatta. Vain erityisin sosiaalisin perustein tästä voidaan poiketa ja perusteet tulee tuolloin kirjata päätökseen. Pääsääntöisesti yli 18-vuotiaan lukiolaisen tulisi rahoittaa opintonsa opintorahalla, asumislisällä ja opintolainalla. Mikäli opiskelija ei saa opintorahaa, on silti selvítettävä opintolainaoikeus.

Jos lukiossa opiskelevan alle 17-vuotiaan nuoren vanhemmat ovat olleet pitkään toimeentulotukiasiakkaina ja opiskelija ei saa vielä opintotukea, voidaan kirjoihin ja muihin välttämättömiin opiskelutarvikkeisiin myöntää toimeentulotukea. Jos opiskelija saa opintotukea, niin välttämättömistä opintokustannuksista huomioidaan täydentävän toimeentulotuen menoiksi opintorahan määrän ylittävät opintokustannukset/kk(esim. pakolliset kirjat).

Itsenäisesti asuvan alaikäisen opiskelijan toimeentulotuen hakee huoltaja, joka toimittaa myös tarvittavat selvitykset. Lapsen elatuksesta annetun lain mukainen vanhempien elatusvastuu tulee aina selvittää. Jos opiskelija on alle 18-vuotias ja hän asuu eri paikkakunnalla kuin elatuskykyiset vanhemmat, niin vanhemmat ovat elatusvelvollisia. Jos vanhemmat ovat toisella paikkakunnalla toimeentulotukiasiakkaina, niin kotipaikkakunta tukee nuorta, jos opiskelijan oleskelu toisella paikkakunnalla on todistetusti tarpeenmukaista.

5.3. Opiskelija, joka ei saa ensisijaisia opintoetuuksia

Mikäli opiskelijalla, jolla ei ole aikaisempaa ammattitutkintoa, ei ole käytettävissään ensisijaisia opintoetuuksia ja hän hakee toimeentulotukea, tuetaan häntä toimeentulotuella kunnes yksilöllinen tilanne saadaan selvitettyä. Tuolloin hakijalle varataan aika sosiaalityöntekijälle.

Tällainen tilanne voi olla, kun:

- Opiskelijasta itsestään johtuvista syistä opinnot ovat viivästyneet ja opintotuki on lakkautettu.
- Hakija on aloittanut opiskelun, johon ei ole oikeutta saada opintososiaalisia etuuksia, eikä hän ole varmistanut opiskeluajalle riittävää toimeentuloturva (mm. uusi ammattitutkinto, aikuislukio, avoin yliopisto).
- Hakija aloittaa opiskelut tietäen, ettei mahdollisesti tule saamaan maksuhäiriöiden takia opintolainan valtiontakausta tai myönnetystä lainantakauksesta huolimatta pankit eivät myönnä opintolainaa tai muutakaan korvaavaa rahoitusta.

Mikäli opiskelija ei ole kohtuullisessa ajassa saanut opintotukietuuksia korvaavaa rahoitusta opinnoilleen, ei toimeentulotukihakemusta voida kokonaan hylätä. Joissakin tapauksissa on kuitenkin katsottu mahdolliseksi alentaa opiskelijan perusosan suuruutta TotuL 10§: n mukaisesti. Perusosan alentamisen tulee aina perustua yksilökohtaiseen harkintaan ja asiakkaan kokonaistilanne tulee aina selvittää ennen perusosan alentamista.

Kun opintolainantakauspäätös on kielteinen tai pankki ei myönnä lainaa, opiskelijan on toimitettava Suomen asiakastieto Oy:n selvitys luottovelkojen määrästä osoitteesta www.asiakastieto.fi. Asiakas saa tämän selvityksen veloitusetta kerran vuodessa. Mikäli opiskelija ei ole ohjauksesta huolimatta saanut järjestettyä opintotukietuuksia korvaava rahoitusta opinnoilleen tai hakeutunut toimeentulotukeen nähden ensisijaisten etuuksien piiriin, niin tällöinkään opiskelijaa ei voida jättää täysin ilman toimeentulotukea. Opiskelijan tilannetta selvitetään varatulla ajalla, jolloin tehdään sosiaalityön suunnitelma yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa muun verkoston kanssa. Opintojen etenemistä (opintusuoritusote/HOPS) seurataan aina toimeentulotukipäätöstä tehdessä. Tilanteesta riippuen opiskelija voi hakea uudelleen Kelalta opintoetuuksia, kun hän on saanut riittävästi opintusuorituksia tai hän on antanut Kelan hyväksymän selvityksen velkaantumisestaan.

Kela voi myöntää selvityksen kautta luottohäiriömerkinnästä huolimatta opintolainan takauksen, mikäli maksuhäiriö on yksittäinen ja määrältään vähäinen ja sen rekisteröinnistä on kulunut kohtuullisen pitkä aika tai velka on suoritettu tai valtiontakauksen myöntämiselle on muita erityisiä syitä. Kela varaa aina opiskelijalle mahdollisuuden esittää selvitystä tilanteestaan. Näiden selvitysten tekemiseen tarvitaan usein sosiaalityön ohjausta ja tukea. Maksuhäiriöiden vuoksi ilman opintolainaa jääneiden opiskelijoiden opintojen rahoittamisen tueksi kunta voi myöntää sosiaalista luottoa.

Opiskelijat, joiden opintotuki on lakkautettu viivästyneiden opintojen takia, tulee laatia henkilökohtainen opintosuunnitelma opintojen loppuunsaattamiseksi yhteistyössä opiskelija-huollon työntekijöiden kanssa. Opiskelijaa ohjataan hakemaan ensisijaisia etuuksia (esim. yleinen asumistuki Kelalta) ja opintojen jatkamisen vaihtoehtona voi olla työnhakijaksi ilmoittautuminen ja kuntouttava työtoiminta. Kuntouttavaan työtoimintaan voidaan liittää tavoitteeksi opintojen osasuoritukset tai vähäisten opintojen loppuun saattaminen. Myös työ- ja elinkeinotoimisto tarjoaa tietyin ehdoin palveluja ja tukia opintojen suorittamiseksi tai loppuun saattamiseksi. Myös nämä ensisijaiset vaihtoehdot tulee tarvittaessa selvittää.

5.4 Opintotuki kesän aikana

Mikäli opiskelija hakee toimeentulotukea pelkästään kesän ajalle (kesä-elokuu), toimeentulotukea myönnetään perustoimeentulotuen lisäksi vain akuuttiin terveydenhoitoon. Toimeentulotukea ei myönnetä vaatteisiin eikä silmälasihin.

Vanhempien koulutustuki huomioidaan tulona myös kesäkuukausina alle 20 -vuotiaalle opiskelijalle, jos vanhemmat tosiasiallisesti avustavat hakijaa taloudellisesti. Oletuksena on, että vanhemmat avustavat alle 20-vuotiaita opiskelijoita myös kesän aikana.

6 ASEVELVOLLISET JA SIVIILIPALVELUSTA SUORITTAVAT

Asevelvollisuuslain (452/1950) 50 b §:n mukaan palvelustaan suorittavalla asevelvollisella on oikeus maksuttomaan majoitukseen, muonitukseen, vaatetukseen, terveydenhuoltoon, kotimatkoihin sekä muuhun ylläpitoon. Siviilipalvelusta suorittavalla on vastaavat etuudet siviilipalvelulain (1723/1991, muut.1248/2000) 23 a §:n nojalla. Kyseisillä henkilöillä ei ole oikeutta toimeentulotukeen viikonloppuvapaiden tai lomien osalta. Toimeentulotukea voidaan myöntää erityisperustein ja inhimillisiin syihin vedoten.

Palveluksenaikaisiin asumiskustannuksiin asevelvollisilla ja siviilipalvelusta suorittavilla on mahdollisuus saada tukea sotilasavustuslain perusteella Kelalta. Oma asunto on Kelan säännösten mukaan oltava hankittuna vähintään kolme kuukautta ennen asepalveluksen alkamista. Sotilasavustusta ei myönnetä, mikäli asunto hankitaan asepalveluksen suorittamisen aikana. Poikkeuksena kuitenkin on se, että asepalvelusta suorittava muuttaa avoliittoon asepalveluksen aikana. Kela maksaa asumiskustannukset palvelukseen astumispäivästä lukien. Asevelvollisuuden päättyessä Kela maksaa asumiskulut kotiutumiskauden loppuun saakka.

7 YRITTÄJÄT

Yrittäjää, jonka yritystoiminta jatkuu kannattamattomana, voidaan avustaa yleensä lyhytaikaisesti eli korkeintaan 3 kuukauden ajan. Määräajan jälkeen edellytetään hakijan saavan toimeentulonsa yritystoiminnalla tai hakeutuvan työmarkkinoille työnhakijaksi lopetettuaan kannattamattoman yritystoiminnan.

Jos yrittäjä jatkaa kannattamatonta yritystoimintaansa ja joutuu sen vuoksi toimeentulotuen tarpeeseen, voidaan hänen perusosaansa alentaa aluksi enintään 20 % kaksi kuukautta kerrallaan. Perusteena on se, että hän on itse aiheuttanut sen, että työtä tai työvoimapolliittista toimenpidettä ei voida hänelle tarjota (ToTuL 10 §) ja hän on laiminlyönyt velvollisuutensa pitää huolta elatuksestaan (ToTuL 2 § 2 mom.). Mikäli yrittäjä toistuvasti laiminlyö em. velvollisuutensa, perusosaa voidaan alentaa enintään 40 % kaksi kuukautta kerrallaan. Perusosan alentamisen yhteydessä tulee asiakkaan kanssa yhteistyössä laatia suunnitelma itsenäisen selviytymisen tukemiseksi.

Yritystoimintaan usein kuuluvia kausiluontoisia tuloja voidaan jaksottaa pitemmälle ajankaksolle kohtuullisuusharkintaa käyttäen (esim. rakennusurakoitsija, puutarhuri, matkailuyrittäjä). Yritystoiminnasta aiheutuvat menot eivät ole toimeentulotukeen oikeutettavia menoja. Toimeentulotuen viimesijaisuudesta johtuen yritystoiminnasta saatavat tulot on käytettävä ensisijaisesti yrittäjän ja hänen perheensä toimeentulon turvaamiseen. Asiassa tulee ottaa huomioon yrittäjän ja hänen perheensä muut olosuhteet ja niiden vaikutus yrityksen tulokseen. Yrittäjältä vaaditaan toimeentulotukihakemuksen lisäksi erillinen yrittäjän tulokset (liite 4), yrityksen tiliotteet, verotustiedot, tilinpäätös, tase- ja tuloslaskelma sekä tarpeen mukaan muut päätöksentekoon vaikuttavat selvitykset. Asiakkaan luvalla yritysasiakkaan asiassa voidaan konsultoida asiantuntijoita huomioiden salassapitomääräykset.

Myös yrittäjä voi vähentää taloudellista riskiä liittymällä yrittäjien työttömyyskassan jäseneksi (esim. Suomen Yrittäjien Työttömyyskassa SYT, Ammatinharjoittajien ja yrittäjien työttömyyskassa AYT). Työtulo yrityksestä pitää olla vähintään 8520 €/vuosi. Jäsenmaksu on v. 2011 1,5 % - 1,95 % tuloista riippuen (SYT). Tulo ei saa olla kuitenkaan suurempi kuin eläkevakuutuksen työtulo. Päivärahaan maksetaan lapsikorotus, jos yrittäjällä on alle 18-vuotiaita lapsia. Yrittäjällä on päivärahoikeus, kun hän on ollut kassan maksavana jäsenenä 18 kuukautta ja yrittäjä on lopettanut tai keskeyttänyt (4 kuukauden ajaksi) yritystoiminnan ja työvoimaviranomainen on todennut hänet oikeutetuksi etuuteen. Yrittäjän eläkevakuutusmaksut tulee olla maksettuna. Paikallinen työvoimatoimi antaa lausunnon työttömyydestä. Odotusajasta päättää aina te-toimisto. Tarkempia tietoja: www.syt.fi ja www.ayt.fi sekä YRITYS-SUOMEN kotisivulta.

8 VANGIT

Vankilassa saatava ylläpito on vangin ensisijainen toimeentulojärjestelmä. Suljetun vankilan perusylläpito sisältää vaatteet, ruoan, terveyden- ja sairaudenhoidon sekä hammashoidon (ei silmälasia). Ellei käytettävissä ole muita tuloja tai varoja ja hänellä on perusosalla katettavia menoja, joita hän ei ole voinut kattaa vankilasta saadulla ylläpidolla, voi olla perusteltua maksaa vangille käyttövaroina laitosnormin (v. 2010 - 2011 97€) mukaista toimeentulotukea. Vangin kotikunta on se, mihin hän on väestörekisterijärjestelmässä kirjautunut. Tutkintavangin ensisijaisena toimeentulolähteenä on toimeentulotuki, ellei hän osallistu työhön tai muuhun toimintaan ja saa toimintarahaa. Rikosseuraamusvirasto voi maksaa päiväkohtaista käyttörahaa 2 €/päivä hakemuksesta toimintoihin osallistumattomalle tutkintavangille varattomuuden tai muun erityisen syyn perusteella, mikäli kunta ei myönnä toimeentulotukea. Erityisenä syynä voidaan pitää sitä, että ulkomaisella tutkintavangilla ei ole kotikuntaa Suomessa.

Mikäli avovankilatuumio on pitkä (yli 6kk) ja vangille syntyy toimeentulotukioikeus, voidaan myöntää vaateavustusta enintään 100€/ vuosi. Lyhyen tuomion aikana voidaan harkinnan mukaan huomioida asumiskustannuksia, mikäli vangilla on oma asunto ja oikeus asumistukeen ennen vankeusrangaistusta. Kela maksaa asumistuen rangaistuksen alkamisesta kuuden kuukauden ajan.

9 POSTE-RESTANTE OSOITTEEN ILMOITTAVAT HAKIJAT

Poste restante -osoitteessa asuvat menettävät helposti ensisijaisia toimeentuloa turvaavia etuuksia (mm. työmarkkinatuki). Heidän riskinsä syrjäytyä monilta elämän areenoilta on muita suurempi, joten heille tulisi varata mahdollisuus henkilökohtaiseen asiointiin ja tilanearvioon ennen päätöksen tekemistä. Myös etuuksien väärinkäyttö on huomioitava. Asunnottomilta pyydetään hakemuksen liitteeksi selvitys osoitteista, missä he yöpyvät. Jos asiakas ei pysty esittämään osoitetta 3 kk:n sisällä, myönnetään toimeentulotukena matkalippu kotipaikkakunnalle. Perusosa määritellään yhdessä asuvan mukaan, mikäli asiakas ei pysty luotettavasti osoittamaan asuvansa/ oleskelevansa tosiasiallisesti yksin. Mikäli hakija on väestörekisteritietojen mukaan asunut vanhempien luona tai osoite on vanhempien luo, huomioidaan vanhempien luona asuvan perusosa. Asunnottomien pääsääntöinen tukikunta on väestörekisterin mukainen kotipaikkakunta. Kuitenkin tosiasiallinen oleskelu voi oikeuttaa toimeentulotukeen oleskelupaikkakunnalla tai matkalipun saamiseen kotipaikkakunnalle. Tuolloin tulisi selvittää asiakkaan tosiasiallinen tilanne.

10 PERUSTOIMEENTULOTUESSA HYVÄKSYTTÄVÄT MENOT

10.1 Perusosa

Perustoimeentulotuki kattaa toimeentulotuen perusosan ja muut perusmenot toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n ja 7 b §:n mukaisesti. Perusosalla (ToTuL 7 § ja 9 §) katettaviin menoihin kuuluvat ravinto- ja vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, autopaikasta, sanomalehden tilauksesta, televisioluovasta, puhelimen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön tai perheen jokapäiväiseen elämiseen kuuluvat menot.

Perusosan sisältö	Prosenttia perusosasta	Euroa/kk
Ravintomenot	49	205,36 €
Vaatemeno	9	37,71 €
Informaatiomenot (lehti, TV, puhelimen käyttömenot)	20	83,82 €
Vähäiset terveydenhuoltomenot	3	12,57 €
Muut jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot (Henkilökohtainen ja kodin puhtaus, paikallisliikenteen käytöstä, harrastus- ja virkistysmenot, vastaavat muut jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot)	19	79,63 €
Yhteensä	100	419,11 €

10.2 Perusosan alentaminen

Toimeentulotukea hakeva 17–64-vuotias henkilö on velvollinen ilmoittautumaan työttömänä työnhakijana työvoimatoimistoon, ellei hän ole työssä palkansaajana, yrittäjänä tai opiskele päätoimisesti tai ei ole lääkärin toteaman sairauden vuoksi esteellinen vastaanottamaan työtä tai hänellä ei ole muuta hyväksyttävää syytä olla vastaanottamatta työtä. Mikäli henkilö ei yksilöllisestä ohjauksesta huolimatta ole hakenut ensisijaisia etuuksia tai ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi, voidaan hänen perusosaansa alentaa 20 - 40 prosenttia.

Perusosan suuruutta voidaan alentaa enintään 20 % sellaisen henkilön osalta, jonka toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, että:

1. Henkilö on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt yksilöidysti ja todistetusti työstä tai sellaisesta työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä, joka kohtuullisen pitkä ajan turvaisi hänen toimeentulonsa, tai hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei työtä tai työvoimapolitiittista toimenpidettä ole voitu tarjota.
2. Ammatillista koulutusta vailla oleva, täysi-ikäinen alle 25 -vuotias on keskeyttänyt koulutuksen tai kieltäytynyt koulutuksesta niin, ettei hän ole työttömyysturvalain 8 luvun 2 §:n perusteella oikeutettu työttömyysetuuteen (TotuL 10 §).
3. Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999) tarkoitettu maahanmuuttaja ilman perusteltua syytä kieltäytynyt kotouttamissuunnitelman laatimisesta tai osallistumasta kotouttamissuunnitelmassa yksilöidysti sovituihin, työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin taikka jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei kotouttamissuunnitelmaa ole voitu laatia.
4. Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 3 §:ssä tarkoitettu henkilö on kieltäytynyt osallistumasta aktivointisuunnitelman laatimiseen.
5. Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö on ilman työttömyysturvalain 8 luvun 7 §:ssä tarkoitettua pätevää syytä kieltäytynyt kuntouttavasta työtoiminnasta taikka keskeyttänyt tai omasta syystään joutunut keskeyttämään kuntouttavan työtoiminnan.

Perusosan suuruutta voidaan alentaa 1 momentissa säädettyä enemmän, kuitenkin yhteensä enintään 40 prosenttia:

1. Jos henkilön toistuvasta 1 momentissa tarkoitetusta menettelystä on pääteltävissä, ettei hän halua ottaa vastaan työtä tai osallistua julkisesta työvoimapolitiittisesta palvelusta annetussa laissa (1295/2002), maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa tai kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin.
2. Jos henkilö sen jälkeen, kun hänen toimeentulotuen perusosaa on alennettu 1 momentissa tarkoitetulla tavalla, kieltäytyy ilman perusteltua syytä työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä, tai jos hän toiminnallaan aiheuttaa sen, ettei työvoimapolitiittista toimenpidettä voida tarjota ja hän tämän lisäksi kieltäytyy ilman perusteltua syytä 2 momentissa tarkoitetusta suunnitelman mukaisesta toimintakykyä edistävästä toiminnasta.

Edellä 1 ja 3 momentissa tarkoitettu alentaminen voidaan tehdä vain edellyttäen, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Alentaminen voi olla kestoaltaan enintään kaksi kuukautta kerrallaan kieltäytymisestä tai laiminlyönnistä lukien. Uusi alentamispäätös voidaan tehdä välittömästi edellisen jälkeen.

Perusosan alentamisen yhteydessä on aina laadittava, mikäli mahdollista yhdessä toimeentulotuen hakijan ja tarvittaessa yhteistyössä työvoimaviranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa suunnitelma asiakkaan itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi. Perusosan alentamisen tarvetta ja määrää harkitaan tapauskohteisesti ottaen huomioon tuen hakijan ja hänen perheensä olosuhteet kokonaisuutena. On huomioitava, että alentaminen voi olla mainittua vähäisempi tai alentaminen voidaan jättää kokonaan tekemättä.

Sosiaalityö ja muut käytettävissä olevat keinot ovat ensisijaisia tuettaessa nuorten aikuisten elämänhallintaa ja itsenäistä selviytymistä. 2000-luvulla nuoret aikuiset ovat olleet Tornion sosiaalitoimen erityistuen ja huomion kohteena. Usein asiakkaalla on tarpeita saada asiakassuunnitelman toteutumiseksi muiden viranomaisten palveluja kuten koulutoimi, terveydenhuolto, päihde- ja mielenterveystyö, nuorisotyö, etsivä nuorisotyö, asuntoviranomaisten palvelut, työvoimatoimen palvelut sekä talous- ja velkaneuvonta.

10.3 Muut perusmenot

Perusosalla katettavien menojen lisäksi muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon: asumistukilain 6 §:ssä tarkoitetut asumismenot, taloussähköstä aiheutuvat menot, kotivakuusmaksu ja vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot.

10.3.1 Asumismenot

Toimeentulotuessa asumismenoja huomioitaessa tarkoituksena on viimesijassa turvata henkilön ja perheen asuminen. Asumismenojen tarpeellista suuruutta harkittaessa otetaan huomioon asunnon koko ja laatu suhteessa perheen kokoon ja tarpeisiin sekä kohtuullista asumistasoa vastaava kustannustaso paikkakunnalla. Asumismenot huomioidaan pääsääntöisesti kuukausikohtaisesti. Asumismenot voidaan ottaa huomioon perustoimeentulotuen laskelmissa todellisen suuruisina, jos toimeentulotuen hakijalla ei ole tosiasiallisuutta saada paikkakunnalta asuntoa, jonka menot olisivat sen suuruiset kuin kunnassa on arvioitu kohtuulliseksi tai sosiaalityöntekijän / - ohjaajan harkinnan perusteella asunnon vaihtaminen on kohtuutonta, kun huomioidaan perheen sosiaaliset olosuhteet. Uudelle toimeentulotukiasiakkaalle annetaan riittävä aika (3 kk) hakeutua edullisempaan asuntoon, ennen kuin asumismeno voidaan ottaa tukea myönnettäessä kohtuullistettuna huomioon. Mikäli opiskelijalle on tarjottu asuntolapaikka, niin häntä veloitetaan ensisijaisena asumisensa turvaamisen keinona, ottamaan tarjottu asuntolapaikka vastaan.

Vuokra-asunnossa asumistukilain 6 §:ssä tarkoitettuja asumismenoja ovat: vuokra, erikseen maksettavat kohtuulliset lämmityskustannukset, kohtuulliset vesimaksut, saunamaksu ja kotivakuutus.

10.3.2 Kohtuulliset asumismenot

Kohtuulliset vuokrat Torniossa lämmityskustannuksineen enintään:
(tarkistus vuoden välein)

1 henkilö	470 euroa/kk
2 henkilöä	540 euroa/kk
3 henkilöä	586 euroa/kk
4 henkilöä	700 euroa/kk
5 henkilöä	750 euroa/kk
6 henkilöä	780 euroa/kk
7 henkilöä	810 euroa/kk.

Muut kohtuulliset asumiskulut:

- Asumisoikeusasunnossa käyttövastike/vuokra otetaan menona huomioon
- Osa-omistusasunnon vuokra huomioidaan lukuun ottamatta rahoitusvastiketta.
- Vesimaksu huomioidaan menoksi kohtuullisen suuruisena. Kohtuullinen kulutus on 18€/henkilö/kuukausi.
- Sähkölämmitysasunnossa sähkölaskusta 80 % huomioidaan lämmityksen osuudeksi ja 20 % taloussähkön osuudeksi. Kohtuullinen taloussähkön osuus on enintään 40€/yksin asuva henkilö/kk tai 50€/perhe/kuukausi.
- Sähkön ja veden lukemalaskut huomioidaan perustoimeentulotuen laskelmassa, mikäli ne ovat kohtuulliset asiakkaan kokonaisasumismenot huomioiden.

10.3.3 Omistusasunnon huomioitavat asumismenot:

(omakotitalo, osake, asumisoikeus- ja osaomistusasunto)

- Hoitovastike. Ei kuitenkaan rahoitusvastiketta tai ylimääräistä hoitovastiketta.
- Erikseen maksettavat lämmityskustannukset (esim. lämmityssähkö, öljy, pelletit, polttopuut). Maksusitoumukset lämmitysöljyyn faksataan ja lähetetään Teboil Oy:lle kirjallisesti etukäteen osoitteeseen: TEBOIL OY/ Luotonvalvonta, Bulevardi 26, 00120 HELSINKI.
- Kohtuulliset vesimaksut huomioidaan todellisen maksun mukaan.
- Asunnon hankkimiseksi tai perusparantamiseksi otettujen henkilökohtaisten lainojen koroista aiheutuvat kohtuulliset menot huomioidaan kokonaisuudessaan. Tuen hakijan on huolehdittava siitä, että verotuksen ennakkopidätyksessä huomioidaan asuntolainojen korot ja perhe asuu itse asunnossa.
- Kiinteistön hoitomenot, joita ovat mm. taloussähkö, koti- ja palovakuutus, tontin vuokra, kiinteistövero, nuohous, jätehuoltomaksu, likakaivon tyhjennys. Kiinteistön hoitomenoista huomioidaan 1 kk:n osuutta vastaava summa toimeentulotuen laskelmaan.

Tapauskohtaisesti asumismenot voidaan huomioida myös laskun eräpäivän mukaan. Tasauslaskut huomioidaan erikseen kuukaudelle, jolloin ne erääntyvät maksettavaksi. Asumismenoja tarkastellaan kokonaisuudessaan ottaen huomioon kohtuulliseksi katsottavat asumismenot.

Kotona asuvien täysi-ikäisten nuorten osalta asumismenoja huomioitaessa huomioidaan perheen koko: esim. jos perheessä kuusi henkilöä, on nuoren osuus asumismenoista 1/6. Tiliotteissa pitää näkyä nuoren osuus maksetuista asumismenoista.

10.3.4. Koti- ja palovakuutuksen enimmäismäärät sekä vuokra- että omistusasunnoissa ovat seuraavat:

- Kerros- tai rivitaloasunnon kotivakuutus on enintään 5€/yksinasuvalle ja 7€/perhe/kuukausi.
- Omakotitalon koti- ja palovakuutus on enintään 25€/kk.

10.3.5 Vuokravakuus, ensimmäisen kuukauden vuokra ja muuttokulut

Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää vuokravakuuteen yhden kuukauden vuokraa vastaava vakuus. Vakuusvuokra voidaan huomioida menoina, esim. kun hakija on asunnoton, perheen koko muuttuu, asunto on edellistä edullisempi tai hakijan elämäntilanne muuttuu. Tukea toiselle paikkakunnalle muuttoon voidaan myöntää, kun hakijalla on työ- tai opiskelupaikka tai muutto on perusteltua perheen erityisten tai sosiaalisten syiden vuoksi.

Vuokravakuus annetaan ensisijaisesti maksusitoumuksena. Päätökseen vuokravakuudesta sisältyy perintäehto. Asiakaan tulotilanne ja toimeentulotukioikeus tarkistetaan, mikäli kunta joutuu maksamaan vakuuden asiakkaan vuokrasopimuksen päättyessä. Maksettu vuokravakuus voidaan laskuttaa asiakkaalta takaisin, mikäli se on kohtuullista hänen silloiseen elämän- ja taloudelliseen tilanteeseen nähden.

Vuokravakuus on tarkoitettu ensisijaisesti asunnon kunnan säilymisen varmistamista varten, josta vastuu on aina asiakkaalla. Vuokravakuutta ei voi käyttää viimeisen kuukauden vuokran maksuun. Mikäli vakuussitoumus myönnetään Tornion ulkopuolella sijaitsevaan asuntoon, on sitoumus voimassa enintään 6kk:tta vuokrasuhteen alkamispäivästä. Hakijan tulee sinä aikana järjestää vakuus joko itse tai uuden asuinkunnan sosiaaliviranomaiselta. Vuokranantajalle ilmoitetaan kirjallisesti vuokravakuuden palautuksesta sosiaalitoimelle, ellei vuokralaisen puolelta ole sopimuksen mukaista rikkomusta. Tieto vakuusmaksusta toimitetaan seurannan vuoksi sosiaalitoimen toimistosihteerille (kopio vuokrasopimuksesta ja maksusitoumuksesta).

Muuttokulut ja vuokravakuuden myöntää pääsääntöisesti se kunta, josta asiakas lähtee. Tuen myöntämiseen voivat kuitenkin vaikuttaa maksujen eräpäivät. Mikäli 1.kuukauden vuokran ja vuokravakuuden erääntymispäivä on vuokrasopimuksen tai muun luotettavan asiakirjan mukaan muuttoa edeltävän kuukauden puolella, niin lähtökunta käsittelee kyseisen toimeentulotukihakemuksen. Myös muutosta aiheutuvat kulut käsitellään samalla tavoin erääntymispäivän mukaan. Toimeentulotukea muuttokuluihin ja vuokravakuuteen haetaan yleensä etukäteen lähtökunnasta.

Myönnettäessä toimeentulotukea muuttokuluihin, on asiakkaan käytettävä ensisijaisesti halvinta mahdollista muuttotapaa (vuokrakärry tai -pakettiauto). Mikäli on käytettävä kuljetusliikettä, muuttokuluista on toimitettava kustannusarvio kahdesta kuljetusliikkeestä. Kaupungin sisäisiin muuttokustannuksiin ei pääsääntöisesti myönnetä toimeentulotukea. Eri-tyisin perustein (esim. sairaus, perhetilanne) voidaan muuttoon myöntää enintään 100€.

10.4 Terveystoimenot

Vähäiset terveydenhoitomenot sisältyvät perusosaan esim. reseptivapaat käsikauppalääkkeet, hoitotarvikkeet, vähäiset terveydenhuollon matkakustannukset. Niiden katsotaan olevan noin 3 % perusosasta. Tämän ylimenevältä osin sairauden hoitoon määrätyt lääkkeet, lääkinnälliset tarvikkeet, hammasproteesit, apuvälineet, terveydenhuollon matkakorvausten omavastuuosuudet sekä hammashuollosta ja silmälaseista aiheutuvat kustannukset huomioidaan menona perustoimeentulotukilaskelmaan, mikäli niistä ei saa korvausta

muulta taholta (esim. Kelan hoitotuki, sairausvakuutus, vakuutus, Kelan maksukaton ylittävät korvaukset, lääkinnällinen kuntoutus). Näistä menoista tulee esittää asianmukaiset tositteet: reseptit ja ostokuitit, laskut ja matkaliput.

Muuta huomioitavaa lääkkeisiin liittyen:

- Jos reseptivapaisiin lääkkeisiin tai lääkkeisiin, joihin ei tule Kela-korvausta, myönnetään toimeentulotukea, tulee asiakkaan toimittaa lääkärinlausunto sairauden hoidosta ja lääkkeen välttämättömyydestä.
- Ehkäisytabletit tai lääkärin määräämät ehkäisyvälineet huomioidaan menona.
- Potenssilääkkeet (esim. Viagra) hyväksytään toimeentulotuessa menoksi vain Kelan hyväksymään perussairauden hoitoon.
- Tupakanvieroitushoitoon ei lähtökohtaisesti myönnetä tukea, vaikka reseptissä on merkintä: sairauden hoitoon.
- Verenpainelääkkeisiin: LIPITOR ja CRESTOR, myönnetään Kelan peruskorvaus ainoastaan, jos reseptissä on merkintä, että potilaalla on vaikeahoitoinen rasva-ainehäiriö. Tietyillä diagnooseilla myönnetään erityiskorvaus. Jos asiakas hakee toimeentulotukea ko. lääkkeisiin, eikä merkintää ole, asiakas ohjataan terveyskeskukseen. Tuolloin lääkäri tekee merkinnän reseptiin tai vaihtaa sen edullisempaan Kelan korvaamaan lääkkeeseen.
- Toimeentulotukena korvataan edullisin valmiste (viitehintajärjestelmä), ellei lääkäri ole kieltänyt lääkkeen vaihtoa.
- Hedelmättömyyshoidosta syntyneet kustannukset julkisessa terveydenhuollossa huomioidaan toimeentulotukilaskelmassa menona
- Mikäli asiakkaalla on apteekkisopimus hoitavan tahon, asiakkaan ja apteekin välillä, niin myönnetään maksusitoumus apteekkiin sopimuksen mukaisiin lääkkeisiin.

Asiakkaalla on oikeus lääkekulujen lisäkorvaukseen maksettujen omavastuuosuuksien ylittyessä 675,39€ (vuonna 2011). Lisäkorvaus on 100 % 1,50 euron omavastuun ylittävältä osalta lääkettä kohti. Oikeus lisäkorvaukseen tulee tarkistaa Kelasta. Kela lähettää asiakkaalle ilmoituksen omavastuuosuuden täytyessä. Sosiaalitoimen viranhaltija voi tarkistaa omavastuukertymän suoraan tietojärjestelmän kautta.

Ensisijaisesti hyväksytään terveydenhuoltomenot julkisessa terveydenhuollossa annetusta hoidosta ja sieltä määrätystä sairauden hoitoon tarkoitetuista reseptilääkkeistä. Yksityisen terveydenhuollon käytöstä johtuneet menot voidaan huomioida toimeentulotuessa, mikäli erikoishoidon tarve ja hoidon kiireellisyys perustellusti sitä edellyttävät. Tällöin on vaadittava aina hoitavan lääkärin lausunto kiireellisen hoidon tarpeesta. Silmälääkärin suorittama näöntarkastus hyväksytään toimeentulotukena, mikäli tarkastusta ei voida toteuttaa julkisessa terveydenhuollossa.

Terveydenhuollon matkojen omavastuuosuus korvataan linja-autotaksan mukaisesti, mikäli hakijalla on samassa kuussa useampi kuin yksi sairaalakäynti. Kela korvaa terveydenhuollon matkat matkakohtaisen omavastuuosuuden 9,25€ (v.2011) jälkeen hakemuksesta. Vuotuinen omavastuuosuus on 157,25€ (v. 2011). Matkakohtaiset omavastuuosuudet keräytävät kalenterivuositaita omavastuuosuutta. Lisäkorvauksen voi hakea Kelalta. Useiden kuukausien takaisia terveydenhuollon menoja otetaan jälkikäteen käsittelyyn vain erityisestä syystä.

Pääsääntöisesti asiakas ostaa itse lääkkeet ja liittää kuitin ja reseptin seuraavaan toimeentulotuki- hakemukseen. Mikäli hakijalla on voimassaoleva toimeentulotukipäätös tai -

hakemus vireillä, käsitellään maksusitoumushakemus lääkkeisiin kiireellisenä. Päivystyksessä kirjoitetaan maksusitoumuksia ainoastaan samana tai edellisenä iltana määrättyihin reseptilääkkeisiin, mikäli asiakkaalla ei ole varaa ostaa niitä itse. Samalla tapaa maksusitoumuksen voi saada sosiaalitoimen päivystäjältä sairaalasta/hoitolaitoksesta kotiutumispäivänä. Asiakkaan on itse huolehdittava siitä, että lääkkeet riittävät seuraavaan arkipäivään.

10.4.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 11 §:n mukaan sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu (mm. päivähoito, kotipalvelu) ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyyn mukaan määrätty maksu voidaan jättää perimättä tai sitä voidaan alentaa, jos henkilön elatusvelvollisuus, toimeentulotukiedellytykset tai huollolliset näkökohdat huomioon ottaen siihen on syytä. Palvelun tuottava kunta voi päättää, että maksun perimättä jättämistä tai alentamista sovelletaan myös muihin maksuihin. Asiakasmaksun alentaminen on ensisijaista toimeentulotukeen nähden. Maksuvapautushakemus tehdään hallintokunnan esimiehelle ja siihen voidaan asiakkaan luvalla liittää esim. toimeentulotuen normilaskelma tai muut tarvittavat tulotositteet.

Sairaalahoitoasiakasmaksuina huomioidaan toimeentulotuessa: Poliklinikka- ja sairaalamaksut sekä päihdehoidon asiakasmaksujen omavastuuosuudet. Jos sairaalassaolo tai muu laitoshoidon ylityy 15 vrk/kalenterikuukausi, perusmenosta vähennetään ruokaosuus laitoshoidon ajalta. Pitkäaikaisessa hoidossa oleville huomioidaan Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen 15 § mukainen käyttövaran suuruus perusosan sijaan. Ns. laitospäivä on 97€/kk. Lyhytaikaisessa laitoshoidossa oleville ei erillisistä käyttörahaa myönnetä.

10.4.2. Hammashoitokustannukset, hammasproteesit ja silmälasit

Ensisijaisesti hyväksytään hammashoitokustannukset terveyskeskuksessa. Viikonloppuisinkin on käytettävissä julkisen terveydenhuollon seudullinen päivystyspalvelu. Hammasproteesien hankinnat ja huollot käsitellään kustannusarvioon perustuen.

Silmälääkäri/optikon määräämät silmälasit voidaan ottaa huomioon toimeentulotukilaskelmissa terveydenhuollon menona. Silmälasit huomioidaan menona 3 vuoden välein. Poikkeus voidaan tehdä, mikäli silmälääkäri/optikko määrää silmälasit uusittavaksi useammin terveydellisistä syistä. Asiakkaalta pyydetään kustannusarviot lomakepohjilla (liite 5), jossa ilmenevät kilpailutuksessa hyväksytyt kohtuulliset hinnat. Mikäli silmälasit ovat vahvistettuja hintoja kalliimmat erityisistä, perustelluista syistä, tulee kustannusarvio hankkia vähintäänkin kahdelta yritykseltä. Erityisistä syistä voidaan vaihtoehtoisesti myöntää toimeentulotukea piilolinssihin vastaava summa kuin silmälaseihin myönnettäisiin. Linssien hoitona tarvittavat nesteet ovat perusosaan sisältyviä menoja.

Mikäli toimeentulotukea hakee muu kuin pitkäaikais- tai toistuvaisasiakas pelkästään hammasproteesien tai silmälasien hankintaan tarkastellaan:

- Hakijan tulotasoa/olosuhteita kahdelta hakemista edeltävältä kuukaudelta ennen toimeentulotukiasiakkuutta
- Hankinnan kiireellisyyttä, mikäli kahden edellisen kuukauden ja hakemiskuukauden tuloylityksellä pystytään hoitamaan hankinta
- Toimeentulotukea ei myönnetä, ellei se hakijan terveydentila tai muut olosuhteet huomioiden ole välttämätöntä
- Asiakasta ohjataan tarvittaessa tekemään maksusuunnitelma silmälasien/hammasproteesien hankinnassa

10.4.3 Fysikaalinen hoito, terapiat

Ensisijaisesti huomioidaan julkisessa terveydenhuollossa annetusta hoidosta aiheutuneet kustannukset. Asiakasta ohjataan ottamaan yhteyttä omalääkäriin hoidon tarpeenarviointia varten.

Yksityisen antamaan fysikaaliseen hoitoon voidaan myöntää toimeentulotukea vain, jos kysymyksessä on sairauteen liittyvä erikoishoito tai hoidon kiireellisyys perustellusti sitä edellyttää. Asiasta on neuvoteltava etukäteen sosiaalityöntekijän kanssa ja hakijan tulee esittää lääkärinlausunto, josta hoidon tarve/kiireellisyys/erikoishoidon tarve selvenee. Tornion terveyskeskuksen kuntoneuvola tarjoaa ohjausta ja neuvontaa varatulla ajalla. Sieltä saa tietoja julkisen terveydenhuollon tai liikuntatoimen järjestämästä ryhmämuotoisesta ohjauksesta (esim. niska - ja hartia-ryhmä, erityisliikuntaryhmät). Lisätietoja saa terveyskeskuksen fysioterapiaosastolta, puh. 050 597 2009.

Psyko- ja lyhytkestoisen terapian kulut korvataan pääsääntöisesti Kelan omavastuun osalta, kunnes vuotuinen maksukatto täyttyy.

10.4.4 Erityisruokavalio

Erityisruokavalioista, esim. soija-maito, aiheutuvia kohtuullisia lisäkustannuksia voidaan ottaa menona huomioon ennen kuin Kela on tehnyt päätöksen hoitotuesta tai vammaistuesta. Hoito- tai vammaistukeen tehdään tällöin perintä. Mikäli hakija saa kela-korvauksen ko. kustannuksiin, menot huomioidaan Kela-korvaus vähentäen. Tuen hakijalta on perusteltua pyytää aina lääkärintodistus tai selvitys erityisruokavalion tarpeellisuudesta ja siitä aiheutuvista menoista. Keliakiaa sairastavat saavat Kelalta kuukausittaisen erityisruokavaliokorvauksen.

10.5 Menot, joita ei pääsääntöisesti oteta huomioon toimeentulotuessa

- Asuntolainan lyhennykset, kulutusluottojen korot ja lyhennykset, Yritysvelat ja yrityksen maksut, perintätoimistojen korko- ja kulumaksut, velkasaneerausmaksut
- Auton korjaus- ja vakuutusmaksut
- Jälkiverot
- Vanhat useiden kuukausien takaiset laskut

11 TÄYDENTÄVÄN TOIMEENTULOTUEN MENOT

Täydentävä toimeentulotuki perustuu pääsääntöisesti perustoimeentulotuen laskelmaan ja päätökseen. Toimeentulotuesta annetun lain 7 c §: Täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon tarpeellisen suuruisina erityismenot, joita ovat:

- Lasten päivähoitomenot
- Muut kuin 7 a ja 7 b §:ssä tarkoitetut asumisesta aiheutuvat menot
- Henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi harkitut menot.

Henkilön tai perheen erityisenä tarpeena tai olosuhteena voidaan pitää esimerkiksi pitkäaikaista toimeentulotuen saamista, pitkäaikaista tai vaikeaa sairautta sekä lasten harrastustoimintaan liittyviä tarpeita. Poikkeuksellisesti voidaan ottaa huomioon myös 7 a §:n nojalla toimeentulotuen perusosalla katettavia asumismenoja.

Elatusapua ei hyväksytä menona täydentävän toimeentulotuen laskelmassa. Asiakasta ohjataan hakemaan elatusavun huojentamista, mikäli asiakkaan maksukyky on alentunut olennaisesti ja hänellä on muu kuin satunnainen toimeentulotuen asiakkuus. Maksettu elatusapu / elatustuki huomioidaan perustoimeentulotuen laskelmassa käytettävissä olevaksi tuloksi.

Työttömyyskassan jäsenmaksu hyväksytään menona täydentävän toimeentulotuen laskelmassa.

11.1 Päivähoitomenot ja iltapäiväkerhon maksut

Päivähoitomenot hyväksytään täydentävän toimeentulotuen laskelmaan menoksi tilapäisesti. Mikäli asiakkaalla on jatkuva toimeentulotuen tarve, ohjataan asiakasta hakemaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukainen vapautus päivähoitomaksuista. Yksityisen päivähoiton maksu voidaan huomioida menona tilapäisesti. Toimeentulotuen tarpeen ollessa pitkäaikaista perheelle järjestetään kunnallinen päivähoitopaikka. Iltapäiväkerhotoiminnasta aiheutuvat menot voidaan huomioida laskelmassa menona.

11.2 Lastenvaunut ja -ratat sekä muut lastentarvikkeet

Lastenvaunuihin ja -ratat sekä muihin lastentarvikkeisiin myönnetään toimeentulotukea kertaluontoisesti enintään 253€. Pelkkiin lastenvaunuihin myönnetään enintään 120€. Mikäli lapsen isä on armeijassa, kun lapsi syntyy, voi perhe hakea Kelalta korvausta lastentarvikkeisiin (esim. vaunut, sänky) maksettuja kuitteja vastaan.

11.3 Lasten luonapito

Lasten luonapitokuluina huomioidaan toimeentulotukilaskelmaan 8€ /päivä, kun tapaamisopimus on vahvistettu. Hakijan tulee esittää luonapitovuorokausista luotettava todistus siltä vanhemmalta, jonka luona lapsi asuu. Matkakulut huomioidaan pääsääntöisesti edullisimman kulkuneuvon mukaan puoleksi vanhempien kesken.

Jos luonapito ylittää tavanomaisena pidettävän luonapitoajan (joka toinen viikonloppu ja puolet loma-ajoista) tulee sen vanhemman, jonka luona lapsi asuu ja joka saa lapsilisän ja elatustuen/-avun, vastata lapsen elantomenoista ns. tavanomaisena pidettävän luonapitoajan ylimenevältä ajalta ellei erityisistä, erikseen perustelluista syistä päädytä muuhun ratkaisuun.

11.4 Lasten harrastusmenot

Lasten harrastusten tukemiseen voidaan huomioida pitkään toimeentulotukiasiakkaana olleelle perheelle (vähintään vuoden kestänyt, toistuva asiakkuus) tai muutoin pitkään vähäisillä tuloilla olleelle perheelle (tulot ylittäneet niukasti toimeentulotukinormit) alle 7-vuotiaan lapsen harrastusmenoihin 100€/v. ja 7-17-vuotiaan harrastusmenoihin 200€/vuodessa tositteita/laskuja vastaan. Harrastusmenomaksut merkitään päätöksen takaa omalle rivilleen, jotta vuosittaisia menoja voidaan seurata. Lastensuojeluperheiden osalta harrastusmenot käsitellään tapauskohtaisesti.

11.5 Huonekalut ja kodinkoneet

Täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää välttämättömiin kodin tarvikkeisiin. Tämä koskee henkilöitä, joilla ei ole lainkaan kodin irtaimistoa tai tarvikkeita ja voidaan ennakoida, että heillä ei ole mahdollisuutta itsenäisesti sitä hankkia lähitulevaisuudessa. Tukea voidaan myöntää myös pitkään asunnottomana olleille. Pääsääntöisesti tukea myönnetään varattoman nuoren ensiasunnon kalusteisiin ja harkinnanvaraisesti erotilanteissa. Huonekalu- ja kodinkonehankintojen yhteydessä pyritään tekemään kotikäynti asunnon varustetason selvittämiseksi.

Huoneiston kalustamista varten huomioidaan kertaluonteisesti alkuavustuksena enintään 300€ ensisijaisesti maksusitoumuksena esim. Ekoterminaaliin (kunnostettuja kodinkoneita ja huonekaluja) tai muihin osto- ja myyntiliikkeisiin. Lisäksi voidaan myöntää seuraaviin kodinkoneisiin avustusta: pakastin 150 € ja pyykinpesukone 250€ (jos taloyhtiössä tai naapuritalossa ei ole pesukonetta, pääsääntöisesti lapsiperheille).

11.6 Televisio ja digisovitin

Hallinto-oikeudet ovat katsoneet, ettei kunnilla ole velvollisuutta myöntää erikseen toimeentulotukea television tai digisovittimen hankintaan. Televisiota ei ole pidetty toimeentulotukilaisissa tarkoitettuna välttämättömänä menona. Nämä eivät siis pääsääntöisesti ole toimeentulotuella korvattavia menoja, mutta käytännössä sosiaalityöntekijä arvioi asiakkaan tilanteen ja tuen tarpeen tapauskohtaisesti sekä perustelee tekemänsä päätöksen asianmukaisesti.

11.7 Matkat ja muut työssäkäynnistä aiheutuvat menot

Työmatkamenot otetaan huomioon edullisimman matkustustavan mukaan tositteita vastaan. Hakijan on haettava ennakonpidätyksen alentamista työmatkakulujen vuoksi, jos hänen on välttämätöntä käyttää työmatkoilla omaa autoa. Myös kuntouttavasta työtoiminnasta aiheutuvia matkakuluja huomioidaan menona edullisimman matkustustavan mukaan.

Työssäkäynnistä aiheutuvia muita menoja voivat olla mm. työvaatteista ja työvälineistä aiheutuvat menot ja niitä voidaan huomioida enintään 100€/vuosi.

Mikäli hakija on löytänyt itse tai työvoimatoimiston kautta työpaikan toiselta paikkakunnalta, voidaan työhaastattelumatkaan myöntää toimeentulotukea. Myönnetty tuki peritään takaisin te -toimiston myöntämästä liikkuvuusavustuksesta (liikkuvuusavustus maksetaan ainoastaan työvoimatoimiston kautta työhaastatteluun osallistuvalla asiakkaalla). Työvoimatoimisto myöntää myös muita tukia (ylimääräinen työmarkkinatuki, muuttoavustus) asiakkaan saadessa työpaikan toiselta paikkakunnalta.

11.8 Muuttokustannukset

Muuttokustannuksiin voidaan myöntää toimeentulotukea tarveselvityksen perusteella, mikäli perhetilanne, työnsaanti tai opiskelu sitä edellyttää ja mikäli muualta (esim. työvoimatoimisto) ei hakijalle myönnetä korvausta. Lähialueille muuttokustannuksiin voidaan myöntää enintään 100€. Jos muutto suuntautuu kauemmas niin, asiakkaan täytyy toimittaa kustannusarvio kahdelta eri muuttokuljetusyritykseltä. Myös Tornion työvoimalasäätö tekee muuttokuljetuksia.

11.9 Romanivaatetus

Romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää kulttuuriaan (PerustusL 17,3§). Romaninaisen puku on osa kulttuuria. Romaninaisen asuun kuuluvat hame, röjy (pusero), aluspaita ja – hame, esiliina ja villatakki. Useimmat romaninaiset pukeutuvat romanipukuun 16-20 v. ikäisenä. Naisten romanihameeseen myönnetään toimeentulotukea enintään 680€ joka kahden vuoden välein toimeentulotuen pitkäaikais- tai toistuvaisasiakkaalle. Muu romaninaisen vaatetus ja miesten vaatetus kuuluvat perusosalla katettaviin menoihin. Laskennallisesti 9 % perusosasta kattaa vaate- ja jalkinemenoja. Jos hakija käyttää hametta vain erityistilanteissa, toimeentulotukea myönnetään ensimmäisen hameen hankintakustannuksiin ja seuraavaan hameeseen aikaisintaan 5 vuoden kuluttua.

11.10 Hautauskustannukset

Kuolinpesä voi pesänhoitajan aloitteesta hakea toimeentulotukea hautauskustannuksiin, mikäli kuolinpesä todetaan varattomaksi. Hautajaiskustannuksina huomioidaan kohtuulliset kustannukset (liite 6) siltä osin kuin lesken tai vainajan jättämät varat eivät riitä hautajaiskuluja kattamaan. Pesän varat tulee tarkistaa perunkirjasta. Huomio tulee kiinnittää pesän varojen ja velkojen lisäksi pankin saldotodistukseen kuolinpäivänä.

Mikäli vainaja on varaton, myönnetään hautajaiskuluihin kilpailutuksessa hyväksytyjen hintojen mukaan; arkku, vaatetus, arkkuun laitto, kukat arkun päälle, vainajan kuljetus, haudan avaus ja peitto, hautapaikka/polttohautaus sekä seurakunnan lasku. Hautauskulut huomioidaan päätöksen 23.3.2011 § 45 /KN mukaan. Muut kustannukset, kuten kuolinilmoitus, hautakivi sekä muistotilaisuuden kulut jäävät kuolinpesän/omaisten maksettaviksi. Kuoleman jälkeen erääntyneitä laskuja ei makseta toimeentulotukena (esim. sairaalalaskut, puhelineläskut). Varattoman kuolinpesän hoitaja voi hakea poistoa kyseisille laskuille. Laskujen poistoa varten tarvitaan yleensä yhteydenotto laskuttajaan ja kopio perunkirjasta. Myös verottajalle tulee tehdä ilmoitus vainajan varoista ja veloista.

11.11 Opintolainan korot ja muut opiskelusta aiheutuvat kulut

Kelalta voi tietyin ehdoin hakea korkoavustusta opintolainan korkomaksuihin. Korkoavustus on ensisijainen etuus toimeentulotukeen nähden. Markkinakorkoisen opintolainan korko tulee pääomittaa opiskeluaikana. Mikäli opintolainan korkoihin ei voi saada Kelan myöntämää korkoavustusta, opintolainan maksettavat korot huomioidaan koron maksukuukautena niiden kuukausien osalta, kun hakijalla on oikeus toimeentulotukeen. Opintolainan korkoja ei siis huomioida kuukausittain. Opintolainan korot huomioidaan tositteen mukaan.

Muista opiskelusta aiheutuviin menoihin esim. ylioppilaskoemaksuihin, tarvikkeisiin jne. voidaan myöntää toimeentulotukea, mikäli hakija/perhe on pitkäaikainen toimeentulotukiasiakas. Oppikirjoihin 150€ ja työvaatteisiin 80€ /vuosi.

Pääsykokeisiin liittyviin maksuihin ja niihin liittyviin mahdollisiin matkakustannuksiin voidaan myöntää pitkäaikaiselle toimeentulotukiasiakkaalle pääsääntöisesti yksi pääsykoemaksu sekä matkustuskulut edullisimman vaihtoehdon mukaisesti. Opintojen tulee edistää itsenäistä selviytymistä tai sisältyä yhdessä laadittuun sosiaalityönsuunnitelman tai aktivointisuunnitelmaan.

11.12 Passit ja kansalaisuushakemukset

Passin hankkimisesta aiheutuneet kulut hyväksytään menoksi ulkomaalaisille, joilla on vähintään vuoden oleskelulupa. Maahanmuuttajien (kiintiöpakolaiset) pakolliset asiakirjakustannukset, kuten kansalaisuushakemukset hyväksytään menoksi. Ohje koskee A ja B -oleskeluluvan saaneita ulkomaalaisia. Maahanmuuttajista toimeentulotukioikeus on henkilöllä, jolla on pysyväisluonteinen oleskelulupa. Maahanmuuttajahakijalta vaaditaan toimeentulotukihakemuksen liitteeksi passi tai SPR:n matkustusasiakirja, oleskelulupa tai viisumi ja kotouttamissuunnitelma. Omaehtoiisiin lomiin ja matkustamiseen liittyviä kustannuksia ei huomioida toimeentulotuessa menona.

11.13 Vaateavustukset

Pitkäaikainen toimeentulotuen varassa eläminen on perusteltua ottaa huomioon myönnettäessä toimeentulotukea vaatehankintoihin. Toimeentulotukea voidaan myöntää harkinnanvaraisesti vaatteisiin seuraavasti, jos hakija on ollut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta toimeentulotukiasiakkaana:

- Tuki vaatteisiin on 100€/v
- Tuki hautajaisvaatteisiin lähiomaisen kuoltua enintään 100€
- Hää- tai ristiäisvaatteisiin ei harkinnanvaraista toimeentulotukea myönnetä

11.14 Lomamatkat ja muut matkat

Toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaille tukea voidaan myöntää tuettujen lomien omavastuusuuteen ja harkinnanvaraisesti myös matkoihin (esim. lapsiperheet).

Mikäli hakijalle myönnetään täydentävää toimeentulotukea matkoihin, niin ensisijaisesti hänelle myönnetään maksusitoumus (linja-auto) ja matkashekki (juna)(käytössä ainakin v. 2011 loppuun). Shekin numero kirjoitetaan maksusitoumukseen. Asiakkaalle annetaan mukaan matkashekki, jolla hän lunastaa junalipun joko Kemistä VR:n lipputoimistosta tai Meri - Lapin matkatoimistosta, puh.010 4225590. Maksusitoumus annetaan toimistovirkailijalle tai toimitetaan maksusitoumuksille varattuun mappiin. Linja-autoliput voi maksusitoumuksella lunastaa matkahuollosta.

11.15 Kotona annettavan palvelun maksut

Hakijan tarvitsemat välttämättömät tukipalvelumaksut kotona asumisen tukemiseksi voidaan ottaa täydentävän toimeentulotuen menoina huomioon, mikäli kunta ei tarjoa kyseisiä palveluja ja maksuja ei voida näin ollen alentaa asiakasmaksulain perusteella maksukykyyn vedoten. Tuolloin tulee tarkistaa asiakkaan palvelusuunnitelma, jotta hän saa tarvittavat palvelut, ensisijaiset tuet sekä kohtuullisen hintaiset tukipalvelut (esim. siivouspalvelu, ateriapalvelu, lääkkeiden jako-palvelu).

12 EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI

Toimeentulotuesta annetun lain 13 §:n mukaan kunta myöntää päättämiensä perusteiden mukaan ehkäisevää toimeentulotukea lain 1 §:n 2 momentissa mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lainkohdan mukaan ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Ehkäisevän toimeentulotuen käyttötarkoitus on pitkälle sama kuin toimeentulotuesta annetun lain 7 c §:n 1 mom. 3 kohdan mukaiset erityismenot. Niillä katetaan henkilön tai perheen erityisistä tarpeista ja olosuhteista johtuvat toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot (esim. kodin hankinnat, opiskelukustannukset, työllistymisen edistämiseen tähtäävät menot, vuokravakuus, harrastusmeno).

Ehkäisevä toimeentulotuki on suunnitelmallisen sosiaalityön väline esim. akuutteihin kriisitilanteisiin tai niiden ehkäisemiseen. Tukea voidaan myöntää myös henkilölle ja perheelle, joka ei muutoin olisi toimeentulotukeen oikeutettu, mikäli ennaltaehkäisevän tuen myöntämisellä voidaan ehkäistä pitkäaikaisen toimeentulotukiasiakkuuden syntyminen. Ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen edellyttää yleensä palvelusuunnitelman laatimista yhdessä asiakkaan kanssa ja päätöksen tuen myöntämisestä tekee sosiaalityöntekijä.

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan edellä mainittujen tarkoitusten lisäksi myöntää tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin tai koulutuksen loppuun suorittamiseen työmarkkina-aseman parantamiseksi, työllistymistä tukevan uuden pätevyyden tai ammatin saamiseksi, asumisen turvaamiseksi rästivuokriin, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi sekä muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin.

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkempia myöntämisperusteita ja tuen euomääräisiä rajoja ei ole tarkoituksenmukaista tarkemmin määritellä, koska ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen perustuu yksilökohtaiseen harkintaan eikä sitä myönnetä kaavamaisesti. Tavoitteena on, että ehkäisevän toimeentulotuen osuus kaikista toimeentulotukimenoista on noin 3.3 %. Ehkäisevään toimeentulotukeen asetetaan perintä vain, mikäli sitä on myönnetty ensisijaista etuutta odotellessa eikä perintä vaaranna asiakkaan itsenäistä selviytymistä.

Tornion kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta (24.4.2001/SOSTE § 93) on määritellyt ehkäisevän toimeentulotuen perusteet tai tilanteet, jolloin toimeentulotukea voidaan myöntää yksilöllisen harkinnan pohjalta:

- Äkilliset ja yllättävät elämäntilanteet ja niiden seurauksena syntyvät taloudelliset vaikeudet esim. kuolemantapaus, sairastuminen, suuret terveydenhuollon menot, perhekriisit, äkillinen työttömyys
- Nuorten itsenäistymisen tukeminen esim. opiskelijat ja opintojen loppuun saattaminen, vähävaraisten vanhempien alaikäiset opiskelijat, erityisen tuen tarpeessa olevat nuoret
- Työllistymisen edistäminen esim. koulutuksen ja työvoimapolitiittisten toimien (kurssien) tukeminen, syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvät toimet, sosiaalisen turvallisuuden edistäminen/harrastusten tukeminen
- Velkakierteen katkaisemiseen pyrkivät toimet esim. luottokorttien kuolettaminen, satunnaiset lainanlyhennykset, jotka parantavat olennaisesti henkilön tai perheen tulevaisuudennäkymiä
- Asumisen turvaaminen esim. lapsiperheen ja vaikeasti asutettavien suurehkot vuokratilat, asuntojen korjaukset
- Vähävaraiset perheet, jotka eivät ole oikeutettuja varsinaiseen toimeentulotukeen, mutta ovat tämän oikeuden rajamailla esim. asunnon/kodin/perheen tilanetta parantavat suuremmat hankinnat, loma- ja virkistystoiminta

13 SOSIAALINEN LUOTOTUS

Torniossa ei ole palveluvalikoimassa sosiaalista luototusta. Sosiaalinen luotto on tarkoitettu pienituloisille ja vähävaraisille henkilöille, joilla ei eri syistä, esim. vakuuksien puuttumisen tai maksuhäiriömerkinnän vuoksi, ole mahdollisuutta saada kohtuuehtoista luottoa. Luottoa voidaan myöntää kodin hankintoihin, pieniin asunnon muutostöihin, takuuvuokriin, työn edellyttämän auton tai työvälineiden ostoon, vuokra- ja osamaksurästeihin ja muihin hakijan itsenäiseen selviytymiseen liittyviin menoihin. Luoton takaisinmaksuehdot sovitaan luotonosaajan kanssa hänen todellisen maksukykyensä mukaan. Asiakkaiden korttiluottojen kautta ylivelkaantumisen on noussut suureksi haasteeksi. Sosiaalista luottoa voidaan myöntää luottojen saneeraamiseen hakijan itsenäisen selviytymisen tukemiseksi esim. kun velkajärjestely ei ole mahdollista.

Tilanteita, jolloin sosiaalista luototusta voitaisiin käyttää: Opintojen rahoittamiseksi silloin, kun opiskelija ei saa luottohäiriömerkinnän vuoksi valtion takaamaa opintolainaa, Kodin-konehankintoihin, Kulutusluottojen saneeraamiseen, vuokravakuuksiin.

14 HALLINNON OIKEUSPERIAATTEITA

- yhdenvertaisuus ja asiakkaiden tasapuolinen kohtelu
- tarkoitussidonnaisuus eli toimivallan käyttö lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin
- puolueettomuus eli esteettömyys ja lahjomattomuus
- suhteellisuus eli kohtuullisuus päämäärään nähden
- luottamuksensuoja eli oikeudet odotukset

15 KÄSITEMÄÄRITTELYJÄ

Pitkäaikaistyötön

- tarkoitetaan henkilöä, joka on ollut yhtäjaksoisesti 12 kk työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa (Työllisyysasetus, 1363/1997)

Toimeentulotuen pitkäaikaisasiakas

- tarkoitetaan vähintään vuoden kestänyttä, toistuvaa asiakkuutta

Toimeentulotuen toistuvaisasiakas

- Toimeentulotuen toistuvaisasiakkuudella tarkoitetaan vähintään kuuden kuukauden asiakkuutta edeltävän vuoden aikana

Aktivointisuunnitelma

- tavoitteena on löytää pitkään työttömänä olleelle polku työelämään tai koulutukseen. Työvoimatoimisto ja sosiaalitoimisto laativat aktivointisuunnitelman yhdessä asiakkaan kanssa. Aktivointisuunnitelmaan voi sisältyä mm. työvoimatoimiston työllistymistä edistäviä palveluja sekä erilaisia sosiaali-, terveys-, koulutus- ja kuntoutuspalveluja sekä kuntouttavaa työtoimintaa.
- Kenelle aktivointisuunnitelma tehdään?
  - Alle 25 –vuotias
    - työnhakusuunnitelma + työmarkkinatukea 180 pvm:n ajalta viimeisen 12 kalenterikuukauden aikana ja edelleen tukeen oikeutettu
    - työnhakusuunnitelma + täyden työttömyyspäivärahakauden (500 pv) jälkeen saa työmarkkinatukea
    - työnhakuhaastattelu + toimeentulotuella viimeiset 4 kk
  - Yli 25 –vuotias
    - työmarkkinatukea vähintään 500 päivän ajan ja on edelleen oikeutettu työmarkkinatukeen
    - täyden työttömyyspäivärahakauden jälkeen (500 pv tai oikeus lisäpäiviin päättynyt) + työmarkkinatukea 180 pv ja oikeutettu edelleen työmarkkinatukeen
    - pääasiallinen toimeentulo viimeiset 12 kk toimeentulotuki

Kuntouttava työtoiminta

- pyritään räätälöimään asiakkaan yksilöllisistä tarpeista lähtien ja sen järjestämisessä huomioidaan asiakkaan työ- ja toimintakyky niin, että työtoiminta edistäisi opiskelua tai työllistymistä. Järjestämisestä päättää kunta. Kunta voi järjestää työtoimintaa joko itse tai sopia sen järjestämisestä toisen kunnan, kuntayhtymän, yhdistyksen, säätiön, valtion viraston tai uskonnollisen yhdistyksen kanssa.

16 OHJEIDEN SITOVUUS

16.1 Etuuskäsittelijät/Sosiaaliohjaajat

Toimeentulotukiohjeet sitovat etuuskäsittelijöitä ja sosiaaliohjaajia. Toimeentulotukikäsittelijät voivat myöntää toimeentulotuen kaikkiin tässä ohjeessa mainittuihin täydentävällä toimeentulotuella katettaviin menoihin niiltä osin kuin myöntämistä ei ole erikseen määritelty vain sosiaalityöntekijän tehtäväksi.

Erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat menot käsittelijä voi ottaa huomioon toimeentulotukilaskelmaan, kun on kyse lapsen luonapitoa koskevasta asiasta, lapsen harrastusmenoista tai opintolainan koroista.

Mikäli asiakas hakee täydentävällä tai ehkäisevällä toimeentulotuella katettaviin menoihin toimeentulotukea enemmän kuin näissä ohjeissa on määritelty, tulee käsittelijän konsultoida sosiaalityöntekijää ja/tai siirtää asia viivytyksettä sosiaalityöntekijän ja aikuissosiaalityön tiimin ratkaistavaksi. Tarvittaessa voidaan varata aika sosiaaliohjaajalle tai sosiaalityöntekijälle tilanearvioita ja suunnitelman tekoa varten.

16.2 Sosiaalityöntekijät

Toimeentulotukiohjeet linjauksena sitovat myös sosiaalityöntekijöitä, mutta heillä on päätösvaltansa rajoissa asiakkaan erityisolosuhteet huomioiden mahdollisuus poiketa ohjeista. Sosiaalityöntekijän tulee tällöin selkeästi toimeentulotuen hakijan tilanearviossa ja ennen kaikkea päätösosiossa perustella poikkeaminen, kirjaten ne oleelliset seikat asiakkaan tilanteesta, jotka ohjeista poikkeamiseen vaikuttivat. Mikäli myönnettävä summa on yli 1000€ ja siihen sisältyy harkintaa, tulee sosiaalityöntekijän aina konsultoida asiassa sosiaalityön johtajaa.

Sosiaalityön suunnitelma suositellaan laadittavaksi kun:

- arvioidaan ehkäisevän toimeentulotuen myöntämistä
- perusosaa alennetaan
- asiakkaalla tai perheellä on erityisiä tarpeita
- päätoiminen opiskelija, jolla ei ole opintoetuuksia, hakee tukea
- alle 25-vuotias tuloton nuori hakee toimeentulotukea
- henkilön tai perheen kriisitilanne vaatii henkilökohtaista tapaamista
- henkilön tai perheen tilannetta selvitetään kotikäynnillä
- toimeentulotuen asiakkuus pitkittyy
- hakijan tilanne vaatii eläkeselvittelyä
- kun hakija on uusi ja tilannetta ei pystytä muutoin arvioimaan